

Uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz zemalja izvan Europske unije

Sekereš, Noah

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek /
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:625496>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Noah Sekereš

Diplomski sveučilišni studij Agroekonomika

UVOZ POLJOPRIVREDNO – PREHRAMBENIH PROIZVODA
IZ ZEMALJA IZVAN EUROPSKE UNIJE

Diplomski rad

Osijek, 2022.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Noah Sekereš

Diplomski sveučilišni studij Agroekonomika

UVOZ POLJOPRIVREDNO – PREHRAMBENIH PROIZVODA
IZ ZEMALJA IZVAN EUROPSKE UNIJE

Diplomski rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu diplomskog rada:

1. prof.dr.sc. Ružica Lončarić, predsjednik
2. prof.dr.sc. Tihana Sudarić, mentor
3. doc.dr.sc. David Kranjac, član

Osijek, 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PREGLED LITERATURE	2
2.1. Vanjskotrgovinska politika i razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda	2
2.1.1 Mjere i problemi vanjskotrgovinske poljoprivredne politike	7
2.2 Pojam i značenje zajedničke poljoprivredne politke	9
2.3. Zakon o uvozu hrane iz trećih zemalja	14
2.3.1. Uvoz hrane	17
2.4. Zaštita potrošača	24
3. MATERIJAL I METODE	29
4. REZULTATI.....	30
4.1 Uvoz poljoprivredno prehrambenih proizvoda u Republiku Hrvatsku	30
4.2. Istraživanje stavova potrošača prema hrani iz uvoza	32
5. RASPRAVA	42
6. ZAKLJUČAK	44
7. LITERATURA	45
8. SAŽETAK	47
9. SUMMARY	48
10. PRILOG	49
11. POPIS GRAFIKONA	51
12. POPIS SLIKA	52

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

BASIC DOCUMENT CARD

1. UVOD

Uvoz hrane predstavlja razmjenu dobara pa tako i poljoprivredno prehrambenih proizvoda iz inozemstva u Republiku Hrvatsku. Robno novčana razmjena označava količinu kupljene robe koju je potrebno dati kako bi zauzvrat dobili dovoljnu količinu novca.

Postoje određena ograničenja koja su vezana za uvoz hrane i ona su najčešće kontrolirana zakonskim regulativama, ovisno uvozi li fizička osoba gotovu hranu za prehranu, ili tvrtke koji će kasnije obraditi poluproizvode ili ih uvesti gotove. Regulative i odrednice o hrani, informiranju potrošača o hrani i zakoni koji se odnose na uvoz hrane iz trećih zemalja članica Europske unije određene su zakonom. Možemo reći kako je Republika Hrvatska ovisna o uvozu hrane zbog nedovoljne proizvodnje na području poljoprivredno prehrambenih proizvoda u kojima ona nije samodostatna.

Prema Državnom zavod za statistiku zemlje iz kojih najviše uvozimo jesu Njemačka, Italija ali i ostale zemlje koje nisu članice Europske unije. Pokrivenost uvoza s izvozom za Republiku Hrvatsku u vanjskotrgovinskoj razmjeni je najčešće u deficitu.

Poljoprivreda kao gospodarska djelatnost jedna je od najosjetljivijih jer osigurava prehranu stanovništva i možemo reći kako je ona najznačajniji sektor u gospodarstvu. S obzirom da je Republika Hrvatska pa tako i njena poljoprivreda iznimno osjetljiva na promjene tržišta najčešće se nalazi pod zaštitom države, koje uvelike utječu na proizvodnju i na dobit samih proizvođača poljoprivredno prehrambenih proizvoda.

Prirodni resursi uvelike utječu na proizvodnju u ovoj gospodarskoj gradnji te je važno naglasiti kako Republika Hrvatska ima mnoštvo resursa koji su nažalost iznimno ograničeni pa upravo zbog toga vanjskotrgovinska razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda uvelike znači za gospodarstvo Republike Hrvatske.

Cilj ovoga rada jest analizirati uvoz poljoprivredno prehrambenih proizvoda iz zemalja koje nisu članice Europske unije, ali i onih koji jesu. Važnost zajedničke poljoprivredne politike, Zakonske regulative uvoza i zaštitu potrošača ćemo objasniti kroz poglavlja u radu, a zatim provesti istraživanje stavova ispitanika prema konzumaciji i kvaliteti hrane iz uvoza.

2. PREGLED LITERATURE

Literatura korištena za izradu ovog diplomskog rada uvelike se odnosi na vanjskotrgovinsku razmjenu koja je detaljno obrađena uz pomoć podataka koji su pronađeni pomoću knjiga, vlastitih izvora i interneta gdje su uz njih definirani pojmovi u radu. Važno je naglasiti kako je provedeno istraživanje stavova i mišljenja ispitanika na području Osječko-baranjske županije o kupnji, kvaliteti i konzumaciji poljoprivredno prehrambenih proizvoda.

2.1. Vanjskotrgovinska politika i razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda

Proces liberalizacije može se podijeliti na dvije temeljne razine a to su više strana liberalizacija i dvostrani ugovori koji govore o liberalizaciji. Početkom devedesetih godina na svim kontinentima se odvijaju procesi regionalnih liberalizacija trgovine. Poljoprivredni proizvodi stvaraju posebno mjesto u svim procesima liberalizacije zbog njihove ograničenosti gdje se na njih ukidaju carine. CEFTA upravo predstavlja jedan od primjera zona za slobodnu trgovinu za sve srednje europske zemlje. Kao što je rečeno osjetljivost poljoprivredne proizvodnje i poljoprivrednih proizvoda počinju se razvrstavati podređenim kategorijama i pravilima. Europska unija predstavlja slobodnu zonu trgovine na europskom kontinentu na višestranim razinama, a prilikom sklapanja ugovora koji su vezani za slobodnu trgovinu većina zemalja pokušava osigurati uravnoteženost razmjene koncesija i to na način da osiguravaju izvozne mogućnosti zajedno sa partnerima sa kojima sklapaju sporazum (Božić, Kolega, 2001.).

Republika Hrvatska kao zemlja koja broji oko 3.000.000 stanovnika takvim sklapanjem ugovora o slobodnoj trgovini povećava svoju konkurentnost i preusmjerava proizvodnju u određene gospodarske grane koje imaju više prednosti. Takvim načinom djelovanja došlo bi do boljeg izvoza domaćih proizvoda na inozemna tržišta ukoliko bi se za njih mogla smanjiti carinska ograničenja. Republika Hrvatska je sklopila ugovor o slobodnoj trgovini sa Bosnom i Hercegovinom, Slovenijom i Makedonijom. Povijesni pregled sklapanja ugovora o slobodnoj trgovini nas navodi na ugovor Republike Hrvatske i Slovenije koji stupa na snagu 1998. čime je pokrenuta liberalizacija. Nažalost nije došlo do povećanog izvoza u onim količinama u kojima je to očekivano iz razloga što je Slovenija sklopila ugovore sa drugim zemljama pa upravo zbog toga dolazi do nekonkurentnosti domaćih proizvoda (Božić, Kolega, 2001.).

Također, sklapanjem sporazuma o slobodnoj trgovini 1997. s Makedonijom, Republika Hrvatska ostvaruje dobre rezultate te preuzima vodstvo u odnosu na makedonsko, a najveći uvoz iz Makedonije prezentirao se u voću, povrću i mesu. Upravo to je rezultiralo odgovorom Republike Hrvatske na način da su se povećale carinske kvote ali isti nije proveden radi osobne zaštite gospodarskih interesa. Sklapanjem ugovora s Bosnom i Hercegovinom o slobodnoj trgovini 1990. Republika Hrvatska na uvoz prehrambenih proizvoda primjenjuje carinsku stopu od 1 %, no jedan od glavnih problema tada postaje upravo zlouporaba podrijetla robe kako bi se izbjeglo plaćanje carina. Nakon određenog vremena hrvatski izvoz se smanjio za 80.000.000.000 američkih dolara te upravo iz tog razloga sastavljen novi ugovor o slobodnoj trgovini i njime se Republika Hrvatska obvezala ukinuti sve carine za sve proizvode (Božić, Kolega, 2001.).

Razvijanje tržišta poljoprivredno prehrambenih proizvoda u Republici Hrvatskoj doživljava ekspanziju. Naime pojavljivanjem novih zemalja omogućila se velika međunarodna razmjena poljoprivredno prehrambenih proizvoda iako u vanjskotrgovinskoj razmjeni s gledišta loše razvijenih zemalja prevladavaju poljoprivredno prehrambeni proizvodi, a u visoko razvijenim zemljama industrijski proizvodi. Sve razvijenije zemlje zapadne Europe dolaskom nove tehnologije stvaraju si mogućnosti za proširivanje poljoprivredne proizvodnje upravo zahvaljujući novoj tehnologiji. Upravo to je jedan od razloga iz kojeg gospodarski slabije razvijene zemlje počinju izvoziti hranu u sve većim količinama uz istovremeno relativno smanjenje vlastitog izvoza poljoprivredno prehrambenih proizvoda. Nedovoljna konkurentnost poljoprivrednog sektora uz visok deficit prehrambenih dobara stvara zaostajanje Republike Hrvatske i njezine poljoprivrede u odnosu na ostale zemlje. Niska proizvodnost rada i nizak dohodak glavni su razlozi napuštanja poljoprivredne proizvodnje (Zmaić, 2008.).

Prema Andrijanić (2009.) vanjska trgovina označava gospodarsku djelatnost koja obuhvaća razmjenu robe i usluga s inozemstvom, i sveukupno razmjenu materijalnih i nematerijalnih dobara. Definiciju koju smo naveli možemo podijeliti prema užem i širem smislu. U užem smislu vanjska trgovina označava promet roba između gospodarskih subjekata iz više zemalja, a u širem smislu ona se odnosi na promet robe i kapitala, telekomunikacijski i turistički promet. Važno je naglasiti kako vanjska trgovina u odnosu na međunarodnu razmjenu predstavlja ukupnost razmjene jedne zemlje s drugom, a međunarodna predstavlja ukupni opseg razmjene na globalnom tržištu. Vanjskotrgovinska politika uvelike ovisi o oscilacijama na tržištu, domaćoj potražnji, razvitku industrije i domaćoj proizvodnji, i

upravo zato kao i svim državama primarni cilj Republike Hrvatske je stvaranje većeg izlaza poljoprivredno prehrambenih proizvoda uz što manje uvoza. Svjedoci smo kako dolazi do smanjenja broja obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava, a samim tim i do smanjenja proizvodnje što uzrokuje povećanu stopu uvoza poljoprivredno prehrambenih proizvoda. Uspješni i konkurentni izvozni sektori stvaraju veće stope rasta i upravo zbog toga vrijedi pravilo da su ekonomski rast i izvoz u međusobnom odnosu prema koeficijentu korelacije.

Početak i razvoj razmjene pa tako i vanjskotrgovinskih odnosa možemo sagledati kroz oblik trgovanja odnosno trampu gdje su se robe mijenjale za robu sve do dolaska novca. Tržište se razvijalo kroz sve moguće ekonomske sfere gdje se susreću ponude potražnja kroz tržnice, sajmove, burze. Poljoprivreda je okarakterizirana kao specifična grana a u početku su oni koji su se njome bavili proizvodili proizvode za vlastite potrebe i reprodukciju, a vrlo male količine ili viškove su plasirali na tržište. Proizvodnja velikih količina poljoprivredno prehrambenih proizvoda dolazi do svog vrhunca tek nakon stabilizacije proizvodnje i povećanje prinosa zbog napretka tehnologije što je uzrokovalo da tržište evoluiralo. Pojavom novčanih poticaja za poljoprivredu, izvoz i uvoz poljoprivredno prehrambenih proizvoda, njihovo carinjenje te određivanje cijena uzrok su određenih državnih intervencija, a možemo ih promatrati kao mjere za bolje funkcioniranje poljoprivrede. Upravo te intervencije od strane države uvelike koriste poljoprivrednim proizvođačima jer iz tog razloga postižu bolju cijenu za svoje poljoprivredne proizvode, dok je potrošačima najvažnije platiti što nižu cijenu za što kvalitetniji proizvod. Važno je razlučiti kako je dio poljoprivrednih proizvoda u svrhu osobne potrošnje, a drugi dio i namijenjen za reprodukciju te upravo tu pronalazimo tržišni višak odnosno ponudu poljoprivrednih proizvoda.

U samim počecima razvoja poljoprivrede i gospodarstva cijene proizvoda predstavljali su najvažniju mjeru agrarne politike. Smanjenje ukupnog poljoprivrednog dohotka uzrokuje rast proizvodnje i cijena iz čega možemo zaključiti kako je utjecaj cijena na poljoprivredu i na njenu proizvodnju ovisan o posjedovnoj strukturi u poljoprivredi, specijalizaciji proizvodnje, konkurenciji te stupnju rodosti poljoprivredne proizvodnje. Povećanje ukupnog dohotka ostvaruje se većim cijenama proizvoda te manjom ponudom odnosno tržišnim viškovima. Jedini način da poljoprivrednik u takvom slučaju poveća svoj prihod jest da poveća svoju prodaju uz važan čimbenik da se realna poljoprivredna cijena jedino može postići potražnjom te potrošnjom dobara. Također, možemo reći kako izvoz bitno utječe na ponudu i potrošnju, isto tako stanje na globalnom tržištu iznimno utječe na agregatnu potražnju poljoprivredno prehrambenih proizvoda (Grahovac, 2005.).

Jedan od glavnih uvjeta razmjene jest određivanje učinkovite strategije odnosno težnja ka većem izvozu nego uvozu, gdje Republika Hrvatska može pronaći rješenje za oporavak zemlje. Izvozno orijentiranom ekonomijom uz sva financijska ograničenja u poljoprivredi se može olakšati gospodarski rast. Glavna komponenta uspješnosti poslovanja za stvaranje novih radnih mjesta jest upravo izvoz jer osigurava veći BDP per capita, pospješuje konkurentnost u odnosu na ostale zemlje, povećava rezerve, utječe na razvoj novih sustava tehnologije i primjenu novih znanja u poljoprivredi. Stvaranjem nove dodane vrijednosti na novonastale proizvode također ima veliki utjecaj na samu prodaju i izvoz. Republika Hrvatska ima vrlo nisku dodanu vrijednost u usporedbi s drugim zemljama koje znatno ulažu u znanja i tehnologiju kako bi se njihovi proizvodi izvozili kao cjeloviti.

Prema kategoriji proizvodnje domaćih proizvoda 6,4 % proizvoda se nalazi u kategoriji najsloženije proizvodnje dok svega 65 % ostalih proizvoda je razvrstan u najniže kategorije proizvodne složenosti, čime je Republika Hrvatska zauzela 37. mjesto od ukupno 124 zemlje. Loši uvjeti razmjene stvaraju se upravo kroz globalno tržište gdje se izlazi cijene proizvoda određenih zemalja smanjuju dok uvoz raste odnosno njegove cijene. Nestabilnost vanjskotrgovinske razmjene replicira se kroz rast uvoznih i izvoznih cijena, što nas dovodi do zaključka da mala količina izvoza poljoprivredno prehrambenih proizvoda uzrokuje porast izvoznih cijena što uzrokuje povećanje izvoza ostalih zemalja i njihovog tržišta. Domaće tržište dolazi do situacije povećanje uvoza. Glavni pokazatelji uspješnosti vanjskotrgovinske razmjene jesu dohodovni odnos te razmjene koji osim cijena uvoza i izvoza kao bitan faktor koristi izvozne količine, faktorski odnos razmjene i zaposlenost. Hrvatski izvoz je najčešće u deficitu što se tiče poljoprivredno prehrambenih proizvoda, a jedan od uzroka je deindustrijalizacija, niska ulaganja koja će koristiti razvoju, nedovoljna konkurentnost zbog porasta cijena inputa u poljoprivredno prehrambenim proizvodima, slaba povezanost izravnih ulaganja te nedovoljna mogućnost financiranja. (Božić, Kolega, 2001.)

Dugoročno planiranje vanjskotrgovinske razmjene ovisi o osiguranju pojedinih mjera kako bi se osigurao što veći izvoz poljoprivredno prehrambenih proizvoda, a što manji uvoz što je i logično za dobro funkcioniranje gospodarstva. Kako bi ostvarili povećanje izvoza važno je poticati izvoznike na umrežavanje što danas nije slučaj, kvalitetno informiranje te olakšavanje financiranja izvoza od strane konkurenata. Pravovremena informacija je najbitnija, no rijetko dostupna jer se nalaze na mjestima koja ne pokrivaju spektar za uspješan izvoz onih koji se njime bave. Stvaranjem mrežnog portala za izvoznike pomoću

kojega će se informacije plasirati direktno malim i srednjim poduzetnicima jedino je rješenje ovakvog problema.

Današnja politika skoro pa svih udruga izvoznika i klastera jest osiguravanje i zaštita domaćeg tržišta, a zanemaruju utjecaj vanjskog tržišta što šteti Hrvatskoj u izvozu. Sve to dovodi do nedovoljne informiranosti i straha kod izvoznika jer se nije lako suočiti sa inozemnim tržištem koje je ograničeno zbog složenosti međunarodnog poslovanja. Upravo važnost educiranja izvoznika i hrvatskih tvrtki stvara vještine i znanja za rad na internacionalnom tržištu, a ujedno tako i doprinosi na stvaranju konkurentnosti hrvatskih izvoznika. Jačanjem financijske potpore koja će biti usmjerena prema kreditnim institucijama u skladu s ciljevima monetarne politike može se bolje financirati izvoz. Stvaranje uvjeta poduzetnicima mora biti primarni cilj Republike Hrvatske kako bi se stvorila mogućnost financiranja na tržištu novca i kapitala što će povećati aspekte izvoza na međunarodno tržište.

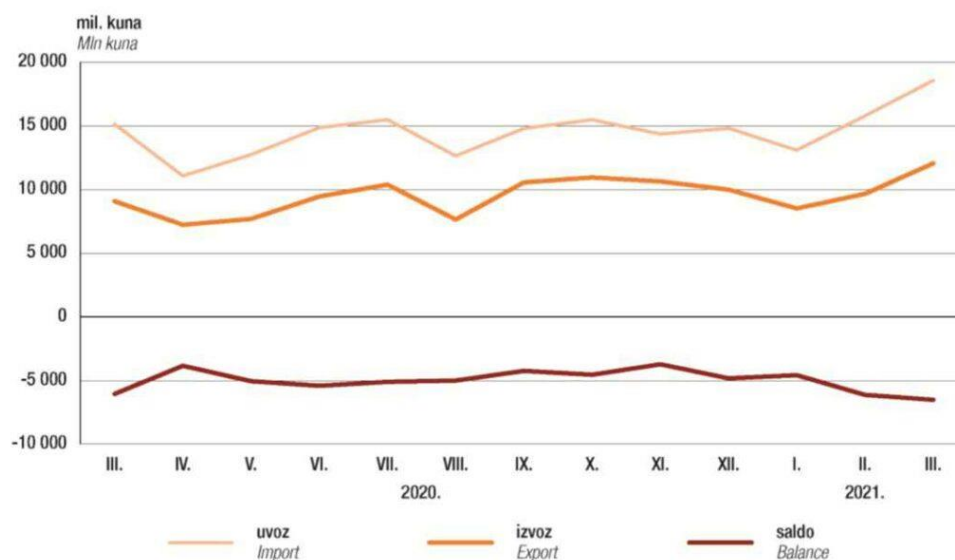
Prema podacima Državnog zavoda za statistiku glavni proizvodi koji se uvoze jesu mlijeko i banane koji čine 20 % udjela u ukupnom uvozu, iako uvoz poljoprivredno prehrambenih proizvoda uvelike utječe na gospodarstvo jer nepovoljno utječe na ukupnu trgovinsku bilancu plaćanja što otežava domaću proizvodnju i donosi drastične posljedice za razvoj poljoprivrednog sektora.

Mjere agrarne politike uvelike mogu smanjiti uvoz inozemnih poljoprivredno prehrambenih proizvoda te povećati izvoz, uvjetovanjem rasta poljoprivrednog sektora. Stabilizacija, struktura i trošak proizvodnje ovisi o izvozu što veže i stabilnost na međunarodnom tržištu. Ubrzavanjem rasta poljoprivredne proizvodnje rasti će i dohodak, a samim time i potražnja na domaćem tržištu sve radi poticanja izvoza. Važno je spomenuti i stabilnost proizvodnje jer je česta pojava nestabilna proizvodnja domaćih proizvoda, a upravo to je jedno od mjerila za uspješnost poslovanja za potrebe izvoza jer je potrebno postići da ponuda poljoprivredno prehrambenih proizvoda bude veća u odnosu na potražnju. Jedini preduvjet za takvu situaciju jest osigurati niže troškove proizvodnje i više cijene poljoprivredno prehrambenih proizvoda.

Potrebno je reći kako za uspješan uvoz pa tako i za izvoz veliku ulogu imaju razvijene zemlje koje otklanjaju poteškoće između visokih troškova proizvodnje i izvoznih cijena i upravo iz tog razloga tržište Republike Hrvatske treba osigurati određene mjere i politike koje će uspješno utjecati na smanjenje troškova proizvodnje, a time ih i činiti konkurentnijima. Uvoz

poljoprivrednih proizvoda ima utjecaj na tečaj domaće valute koji je manji od realnog tečaja jer ubrzano smanjenje domicilne valute izaziva negativne učinke odnosno rast troškova i cijena.

G-1. ROBNA RAZMJENA S INOZEMSTVOM OD OŽUJKA 2020. DO OŽUJKA 2021.
FOREIGN TRADE IN GOODS, MARCH 2020 – MARCH 2021

Slika 1. Robna razmjena s inozemstvom 2020./2021.

Izvor: DZS

Ukupan izvoz Hrvatske od siječnja do ožujka 2021. prema privremenim podacima Državnog zavoda za statistiku iznosio je 30,2 milijarde kuna. Uvoz je istodobno iznosio 47,4 milijarde kuna. Vanjskotrgovinski deficit iznosio je 17,2 milijarde kuna, a pokrivenost uvoza izvozom bila je 63,7 %. Ukupan izvoz u polovici veljače 2022. godine iznosio je 26,1 milijardi kuna, dok je uvoz iznosio 40,4 milijarde kuna. Pokrivenost uvoza izvozom u siječnju 2022. bila je 65,7 %. Pokrivenost uvoza izvozom od siječnja do veljače 2022., prema prvim rezultatima, bila je 64,4 %.

2.1.1 Mjere i problemi vanjskotrgovinske poljoprivredne politike

Vanjskotrgovinska politika Republike Hrvatske i ujedno njezina najveća mjera jest članstvo u svjetskoj trgovinskoj organizaciji pa tako i europskoj uniji. Zajednička trgovinska politika glavna je obveza svih članica Europske unije pa tako i Hrvatske gdje su svi navedeni zakoni i propisi trgovinske politike propisani. Svi bilateralni i multilateralni ugovori koji je Republika Hrvatska sklopila prije ulaska u Europsku uniju prestaju važiti, a veliki značaj ima CEFTA jer Republika Hrvatska u strukturi izvoza prema tim članicama sudjeluje u

iznosu od 20 % dok u strukturi uvoza sudjeluje gotovo 6 %. Vanjskotrgovinski partneri, a ujedno i najvažniji izvoznik za republiku Hrvatsku je upravo Bosna i Hercegovina s kojom Republika Hrvatska ostvaruje čak 661.000.000 eura u trgovinskoj razmjeni. Najviše u tom postupku razmjenjujemo vodu, pšenicu, pivo i čokoladu, a upravo ovi proizvodi čine 28 % hrvatskog izvoza. Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju dogodilo se odsustvo carinskih i necarinskih prepreka, povećanje konkurencije s inozemnog tržišta no osiguran je i pristup tržištima svim članicama Europske unije. (Turčić, 2015.)

Struktura izvoza sastoji se od mnoštva nedostataka kao što su nedostatnost proizvodnih kapaciteta, usitnjavanje poljoprivredne proizvodnje, nedovoljna informiranost, loša izvozna strategija, kvaliteta znanja i tehnologija s kojom raspolaže Republika Hrvatska. Proizvodi čija je dodana vrijednost na visokoj razini osiguravaju najveću korist domaćem tržištu odnosno gospodarstvu i upravo takav izvoz osigurava dugoročno konkurentnost, visok stupanj zaposlenosti pa tako i visoku dobiti u cjelini. Republika Hrvatska se jako dugo nalazi u vanjskotrgovinskom deficitu, što nam govori kako je potrebno poticati izvoz, a regulirati uvoz kako bi se poslovanje trgovinske bilance uravnotežilo. Jedan od najčešćih problema su nedovoljna iskorištenost poljoprivrednih kapaciteta, povećanje ili smanjenje cijena na domaćem i inozemnom tržištu i usporavanje rasta globalnog gospodarstva, te upravo ovi čimbenici uzrokuju vanjskotrgovinski deficit. Također, do vanjskotrgovinskog deficita dovodi i gašenje obiteljsko poljoprivrednih gospodarstava što dovodi do smanjenja izvoza jer se time smanjuje i poljoprivredna proizvodnja, a samim time i ponuda određenih poljoprivredno prehrambenih proizvoda u odnosu na potražnju. Upravo takav scenarij dovodi do povećanja uvoznih proizvoda, a smanjenja izvoznih poljoprivrednih proizvoda. Prema privremenim podacima Državnog zavoda za statistiku vanjskotrgovinskom razmjenom poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda Republike Hrvatske u razdoblju od siječnja do svibnja 2020. godine ostvaren je deficit u iznosu od 454,0 milijuna EUR što je u odnosu na isto razdoblje prošle godine smanjenje za 14,6 % odnosno za 77,6 milijuna EUR. Tijekom travnja i svibnja 2020. godine deficit vanjskotrgovinske razmjene je u odnosu na isto razdoblje prošle godine smanjen za 42,4 %, odnosno za 113,5 milijuna EUR.

U razdoblju od siječnja do svibnja 2020. godine vrijednost izvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda iznosila je 875,9 milijuna EUR, dok je vrijednost uvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda iznosila 1,3 milijarde EUR. Promatrano u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, vrijednost izvoza povećana je za 0,5 %, tj. za 4,1 milijun EUR, a vrijednost uvoza smanjena je za 5,2 % ili iskazano apsolutnim pokazateljima za 73,5

milijuna EUR. Pokrivenost uvoza izvozom poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda iznosi 65,86 % i u odnosu na isto razdoblje prethodne godine veća je za 3 postotna boda.

Simuliranjem i povećanjem izvoza, a smanjenjem uvoza nastaje vanjskotrgovinski suficit te se postavlja pitanje zašto je za Republiku Hrvatsku važan izvoz. Autori Božić i Kolega (2013.) navode neke od važnih uloga izvoza za Hrvatsku, a to su:

- Povećanje izvoza stvara radna mjesta
- Zemlje koje su izvozno orijentirane u recesiji oporavljaju se brže od ostalih, a njihove recesije su vremenski kraće te za posljedicu raspolažu manjim brojem zatvorenih radnih mjesta
- Izvozom se unapređuju prednosti kompetitivnih zemalja usvajanjem novih znanja i tehnologija
- Orijentiranost izvozu pospješuje ukupnu konkurentnost zemlje te samim time su stabilnije u poslovanju te imaju tendenciju održivog razvoja
- Povećanjem izvoza povećava se sposobnost natjecanja na domaćem tržištu te samim time nova saznanja o tehnologijama, proizvodima i uslugama te globalnim strategijama unaprjeđuje se poslovanje poduzeća gdje dolazi do napretka vanjskotrgovinskog poslovanja. Također, stimuliranjem izvoza smanjuje se ovisnost o domaćem tržištu, razvojem različitih modela financiranja te prednostima interneta pristup globalnom tržištu lakši je u odnosu na protekla razdoblja.

2.2. Pojam i značenje Zajedničke poljoprivredne politike

Ove godine obilježava se 60. obljetnica (ZPP) EU-a. Uspostavljena u siječnju 1962. kao jedna od prvih zajedničkih politika, od samog je početka predstavljala partnerstvo između poljoprivrede i društva, te između Europe i njezinih poljoprivrednika. ZPP se uvelike razlikuje od drugih politika jer poljoprivreda ima svoje specifičnosti: unatoč važnosti proizvodnje hrane, prihodi poljoprivrednih gospodarstava znatno su niži od prihoda izvan poljoprivrede, poljoprivreda više ovisi o vremenu i klimi nego drugi sektori. Zbog vremenskog odmaka između potražnje potrošača i sposobnosti poljoprivrednika da odgovore na njihove zahtjeve, plasman poljoprivrednih proizvoda je neizvjestan.

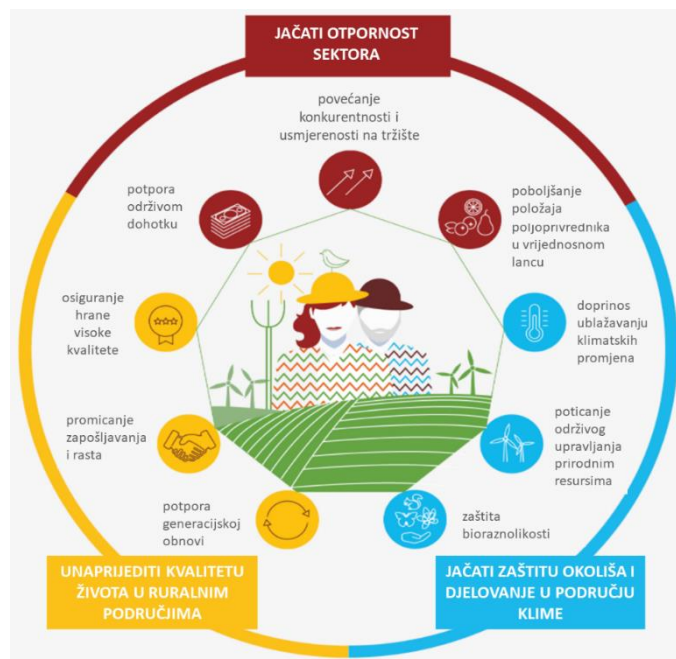
Na temelju rezultata SWOT analize, konzultacija s uključenim dionicima i između intervencija za provedbu u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2023. godine odabrani su kroz partnerske konzultacije na svim razinama 2023.-2027. u okviru ZPP RH, koji imaju za

cilj rješavanje identificiranih potreba i usklađeni su s međusobno povezanim gospodarskim, ekološkim/klimatskim i društvenim ciljevima postavljenim na razini EU, uvažavajući specifičnosti hrvatske poljoprivrede (www.ruralnirazvoj.hr).

Poljoprivredni dohodak je još uvijek ispod prosječnog nacionalnog dohotka za cjelokupno gospodarstvo, te postoji potreba za subvencijama kako bi se poljoprivreda približila prosjeku za cijelo gospodarstvo. Potpora dohotku putem izravnih plaćanja osigurava poljoprivrednicima stalni prihod. Ova potpora je neophodna kako bi se poljoprivrednici, odnosno poljoprivredna proizvodnja i stanovništvo zadržali u ruralnim područjima. Osnovni preduvjeti povećanja konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje su povećanje produktivnosti, odnosno proizvodnje (vezano uz nove tehnike i tehnologije, uključujući digitalizaciju, koja će povećati produktivnost rada i resursa), ulaganja u primarnu proizvodnju i preradu (između ostalog, s ciljem stvaranja proizvoda s više dodane vrijednosti) i poseban fokus na prepoznavanje proizvoda (branding).

Međutim, iako je poljoprivredna politika zajednička, svaka se država članica također razlikuje u svojim specifičnostima, potrebama i nacionalnim ciljevima, koji moraju biti ugrađeni u zajedničko zakonodavstvo (www.ruralnirazvoj.hr).

Strateški plan Republike Hrvatske u okviru ZPP-a za razdoblje 2023.-2027. je strateški programski dokument i temelj za korištenje Europskih poljoprivrednih fondova (EFJP i EPFRD) i primjena instrumenata i instrumenata ZPP-a (izravna plaćanja, ruralni razvoj, sektorske intervencije). Potrebe i prioriteti poljoprivrede i ruralnih područja u Hrvatskoj utvrđeni su na temelju sveobuhvatne SWOT analize (Snage, Slabosti, Mogućnosti i Prijetnje) za devet specifičnih ciljeva ZPP i jedan međusektorski (horizontalni) cilj (modernizacija sektora kroz promicanje i dijeljenje znanja, inovacije i digitalizacija u poljoprivredi i ruralnim područjima te promicanje njihovog prihvaćanja) propisano u osnovnim pravilima novo reformiranog ZPP-a:

Slika 2. Strateški plan Republike Hrvatske u okviru ZPP-a za razdoblje 2023. – 2027

Izvor: <https://ruralnirazvoj.hr/>

Za sve navedene procese poljoprivrednicima se pruža savjetodavna podrška (kroz javne i privatne savjetodavne službe), pružaju se nove mogućnosti umrežavanja s ciljem razmjene informacija, znanja i vještina (kroz rad Nacionalne ruralne mreže), kao i neposredno sudjelovanje u projektima stvaranja inovativnih rješenja za specifične izazove upravljanja proizvodnjom i gospodarstvom. Sve to objedinjuje Sustav poljoprivrednog znanja i inovacija – AKIS (Agricultural Knowledge and Innovation System) – koji je obavezan uspostaviti u svim državama članica EU. S obzirom na velike potrebe u gotovo svim sektorima poljoprivrede i ruralnog razvoja, izdvajanja za ulaganja u primarnu proizvodnju i preradu neće realno pokriti potrebe utvrđene u petogodišnjem razdoblju provedbe SP ZPP. No, upravo su zato sredstva iz Programa ruralnog razvoja za 2014. još uvijek dostupna u 2022., koji su u 2021. godini povećani dodatnim izdvajanjima iz Višegodišnjeg financijskog okvira 2021. - 2027. i EU fondova, namijenjeni su mjerama potpora, odnosno ulaganjima u poljoprivrednu proizvodnju. Ključni čimbenik za postizanje ciljeva strategija, uključujući i cilj Programa Vlade Republike Hrvatske za povećanje poljoprivredne proizvodnje za 30 % do 2030. godine, jest motivacija samih poljoprivrednih proizvođača za potrebne promjene na svojim farmama (www.ruralnirazvoj.hr).

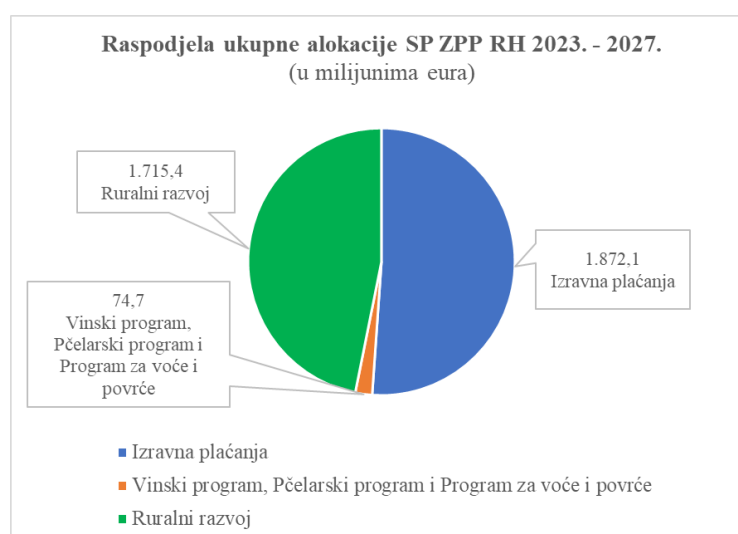
Iz svega se može zaključiti kako je stavljen naglasak na digitalizaciju i inovativnost poljoprivrednih proizvoda. Republici Hrvatskoj će u okviru poljoprivrednih fondova u razdoblju 2021.-2027. biti na raspolaganju financijska sredstva Europske unije. Veći dio

dodijeljenih sredstava dolazi iz Višegodišnjeg financijskog okvira, a dio iz Instrumenta Europske unije za oporavak (EURI).

Dobivena financijska sredstva Hrvatska će koristiti u okviru dva poljoprivredna fonda:

- Europski fond za jamstva u poljoprivredi (EFJP) – mjere izravnih plaćanja i zajedničke organizacije tržišta i
- Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) – mjere ruralnog razvoja (Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju).

U Hrvatskoj postoji velik broj malih poljoprivrednih gospodarstava koja sama teško mogu ostvariti dovoljan i stabilan prihod, a kroz SP ZPP osigurana je kontinuirana potpora udrugama i zadrugama kroz intervencije za osnivanje i rad proizvođačkih organizacija. Zajedničkim djelovanjem poljoprivrednici jačaju svoju poziciju na tržištu, skraćuju lanac opskrbe hranom do krajnjeg potrošača i omogućuju zajednički rad na prepoznatljivosti (brendiranju) proizvoda, za što se dodatno pomaže i sudjelovanjem u sustavima kvalitete u EU i nacionalnoj razini. Jedan od primjera je oznaka Provjerena kvaliteta, a nakon ovog zahvata slijede zahvati kroz sektorske programe (za vino, pčele i voće i povrće) za ulaganja u proizvodnju, ali i u istraživanje i razvoj te kao doprinos ciljevima Zelenog plana, odnosno zaštiti klime i okoliša, održavanje ili povećanje produktivnosti. Sinergijski učinak svih zahvata omogućuje razvoj proizvoda veće dodane vrijednosti te njihovu primjerenu prezentaciju i promociju. Europski zeleni plan je razvojna strategija koja se fokusira na pitanja klime, okoliša i zaštite prirode.

Slika 3. Raspodjela ukupne alokacije sredstava prema strateškom planu za 2023. - 2027.

Izvor: <https://ruralnirazvoj.hr/>

Sukladno reformi Zajedničke poljoprivredne politike potrebno je dio sredstava CAP-PS-a namijeniti navedenim prioritetima, točnije najmanje 25 % izdvajanja za izravna plaćanja kroz eko sheme i najmanje 35 % izdvajanja za ruralni razvoj kroz intervencije u okolišu. Doprinos klimatskim ciljevima osigurat će se podržavanjem praksi prilagodbe klimatskim promjenama i ulaganja (ulaganja u navodnjavanje, zaštitu od mraza/tuče, nadstrešnice i jezerca za napajanje stoke, izgradnja suhozida, terasa, živica) i (smanjenje emisije stakleničkih plinova, ulaganja u obnovljive izvore energije). Doprinos ciljevima zaštite okoliša osigurava se podupiranjem prakse za zaštitu tla, vode i zraka (ekološki uzgoj, povećanje organske tvari u tlu, smanjenje upotrebe pesticida). Doprinos ciljeva zaštite prirode osigurava se promicanjem praksi i ulaganja koja pridonose očuvanju biološke raznolikosti i ruralnog krajobraza (promicanje ograničenja gospodarenja šumama unutar Ekološke mreže NATURA 2000; za zaštitu izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja, leptira i zaštićenih ptica, radi očuvanja travnjaka velike prirodne vrijednosti i dr.) (www.ruralnirazvoj.hr).

Potpora mladim poljoprivrednicima dolazi iz fondova za provedbu Zajedničke poljoprivredne politike, dodatne potpore dohotku po površini iz izravnih plaćanja i potpore za stjecanje poljoprivrednih gospodarstava iz intervencija ruralnog razvoja. Veći postotak sufinanciranja ulaganja mladih poljoprivrednika u poljoprivrednu proizvodnju, uključujući zelene i digitalne tranzicije (do 80 % prihvatljivih troškova), kao i 100 % financiranje kupnje zemljišta kroz financijske instrumente s ciljem povećanja tvrtkama iz poljoprivrednog sektora. Kao i svi drugi poljoprivrednici, mladi ljudi imaju pristup zajedničkim intervencijama kao što su:

- Aktivnosti AKIS-a koje će vjerojatno najčešće koristiti mladi ljudi. Važno je napomenuti da se od mladih poljoprivrednika očekuje najveći doprinos i uključenost u planiranje strategija lokalnog razvoja kroz intervenciju LEADER (uključujući pristup Smart Villages), koja će biti polazište za sljedeće programsko razdoblje. Predstavlja razvoj ruralnih područja, zajednice i osigurava napredak u pružanju ruralnih usluga prema potrebama lokalnog stanovništva.

Konkurentnost u poljoprivredi i na postojećem tržištu raste iz dana u dan. Sve to ima negativne posljedice na mogućnosti zapošljavanja u poljoprivredi. Mladi napuštaju ovakav način života jer ne vide šanse za opstanak u glavnoj djelatnosti poljoprivrede. Posljedica toga su sljedeće i planirane promjene u okviru ruralnih i poljoprivrednih reformi EU. Sve nedavne politike i reforme imaju za cilj financiranje nepoljoprivrednih aktivnosti i poticanje

razvoja društvenog kapitala. Društveni kapital odnosi se na razvoj zajedničkog znanja, inovacija, suradnje i umrežavanja na razini lokalnih ruralnih područja, podržavajući multifunkcionalne i multisektorske modele. Republika Hrvatska ima preduvjete za uspješan razvoj i provedbu višenamjenske poljoprivrede. Ruralni resursi i područja omogućuju laku diverzifikaciju postojećih i novih obiteljskih gospodarstava. Opstanak poljoprivrednog gospodarstva ovisi o većoj diversifikaciji, pri čemu se poljoprivredne i nepoljoprivredne djelatnosti moraju nadopunjavati, čime se povećava zaposlenost i ukupni prihod u ruralnim područjima. (Zmaić i sur., 2011.)

2.3. Zakon o uvozu hrane iz trećih zemalja

Ovim zakonom utvrđuju se nadležna tijela i njihovi zadaci u vezi s organizacijom, provedbom i koordinacijom službenih kontrola i drugih službenih radnji, financiranjem službenih kontrola, načinima upravne pomoći i upravne suradnje, komunikacijom i informiranjem, položajima granične kontrole, kontrolne točke, druge granične kontrole. Uvozni carinski prijelazi i ispostave, otprema pošiljaka, pristojbe i naknade za službene kontrole, organizacija sustava službenih i referentnih laboratorija, uspostava računalnog informacijskog sustava za upravljanje informacijama i podacima u vezi sa službenim kontrolama i utvrđivanje nedostataka (NN39/13,114/18).

Zakon o uvozu hrane iz trećih zemalja za svrhu ima primjenu službenih kontrola kako bi se njima utvrdila usklađenost s pravilima i zakonom, a odnosi se na područje:

1. hrane i sigurnosti hrane, cjelovitosti i zdravstvene ispravnosti hrane u svakoj fazi proizvodnje, prerade i distribucije hrane, uključujući pravila kojima je cilj osigurati poštene prakse u trgovini i zaštititi interese potrošača i informacije za potrošače, te proizvodnje i upotrebe materijala i predmeta koji dolaze u dodir s hranom
2. namjernog uvođenja u okoliš genetski modificiranih organizama (u daljnjem tekstu: GMO) u svrhu proizvodnje hrane i hrane za životinje
3. hrane za životinje i sigurnosti hrane za životinje u svakoj fazi proizvodnje, prerade i distribucije hrane za životinje te upotrebe hrane za životinje, uključujući pravila kojima je cilj osigurati poštene prakse u trgovini i zaštititi zdravlje i interese potrošača te informacije za potrošače
4. zahtjeva u pogledu zdravlja životinja

5. sprječavanja rizika za zdravlje ljudi i životinja koji proizlaze iz nusproizvoda životinjskog podrijetla i dobivenih proizvoda te njihova svođenja na najmanju moguću mjeru
6. zahtjeva u pogledu dobrobiti životinja
7. zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje
8. zahtjeva za stavljanje na tržište i uporabu sredstava za zaštitu bilja i održivu upotrebu pesticida, uz iznimku uređaja za primjenu pesticida
9. ekološke proizvodnje i označivanja ekoloških proizvoda
10. upotrebe zaštićenih oznaka izvornosti, zaštićenih oznaka zemljopisnog podrijetla i zajamčeno tradicionalnih specijaliteta te označivanja njima
11. korištenja oznaka iz nacionalnog sustava kvalitete i neobveznih izraza kvalitete.

Zakon se primjenjuje i na službene kontrole koje se provode radi verifikacije usklađenosti sa zahtjevima i pravilima, a primjenjivi su na životinje i hranu koja ulazi u Europsku uniju ili će biti izvezena iz Unije ukoliko ne zadovoljava sve kriterije.

Nadležna tijela za provedbu ovoga Zakona, uredbi i propisa ovoga Zakona, provedbenih propisa donesenih na temelju Uredbe (EU) 2017/625, kao i ostalih propisa kojima su uređena područja ovoga Zakona jesu:

- a) Državni inspektorat
- b) Ministarstvo nadležno za poljoprivredu
- c) Ministarstvo nadležno za zdravstvo
- d) Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu (u daljnjem tekstu: Agencija)
- e) Hrvatski šumarski institut.

Službene kontrole od strane nadležnih tijela za provedbu Zakona, podrazumijevaju visoku razinu kontrola pri uvozu poljoprivredno prehrambenih proizvoda u Republiku Hrvatsku iz trećih zemalja, a odnose se na:

1. Službene kontrole zdravstvene ispravnosti i higijene/sigurnosti hrane provode
2. Službene kontrole standarda kvalitete i zahtjeva kvalitete hrane provodi
3. Službene kontrole označivanja hrane s aspekta sigurnosti hrane
4. Službene kontrole označivanja hrane s aspekta kvalitete

5. Službene kontrole nove hrane
6. Službene kontrole prisutnosti GMO-a u hrani i genetski modificirane
7. Službene kontrole zaštićenih oznaka izvornosti, zaštićenih oznaka zemljopisnog podrijetla i zajamčeno tradicionalnih specijaliteta
8. Službene kontrole korištenja oznaka iz nacionalnog sustava kvalitete i neobveznih izraza kvalitete
9. Službene kontrole u ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda
10. Službenu kontrolu proizvodnje, prerade, trgovine, uvoza, izvoza i označivanja ekoloških proizvoda
11. Službene kontrole hrane biljnog podrijetla na ostatke pesticida
12. Službene kontrole proizvodnih pravila jakih alkoholnih pića, aromatiziranih proizvoda
13. Kontrole sukladnosti proizvodnje proizvoda označenih zaštićenim oznakama zemljopisnog podrijetla
14. Službene kontrole GM poljoprivrednog sjemena i sadnog materijala provode
15. Službenu kontrolu zdravstvene ispravnosti i higijene/sigurnosti hrane za životinje provode

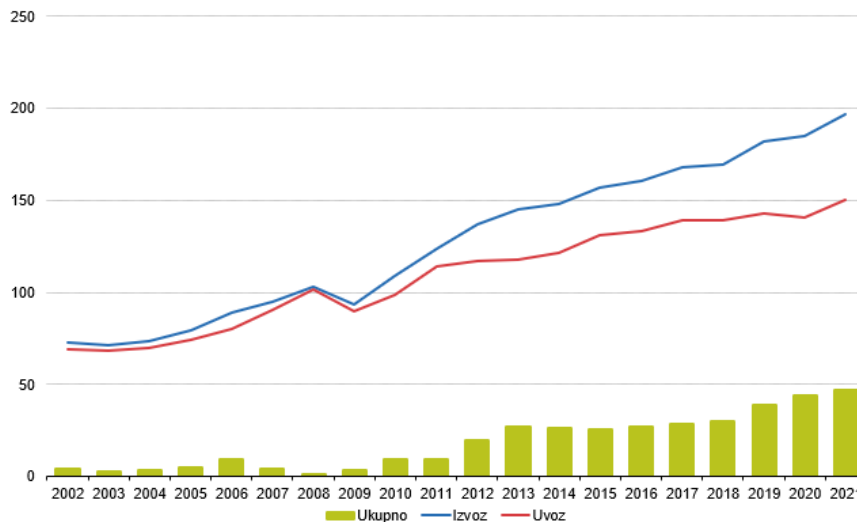
Sukladno navedenom iz Zakona može se zaključiti kako Republika Hrvatska i Europska unija detaljno rade na kontrolama uvoza poljoprivredno prehrambenih proizvoda i proizvoda životinjskog podrijetla. Kako bi zaštitili sve potencijalne potrošače istih uvezenih proizvoda, a u slučaju da pravne osobe ne ispoštuju uvjete određene ovim zakonom kazne za takvo postupanje iznose od 5.000,00 kn do 120.000,00 kn (NN39/13,114/18).

Autor Matić, B. (2016.) govori o rizicima u poslovima uvoza i izvoza robe te navodi kako rizik isporuke i prijema robe predstavlja rizik da jedna od ugovornih strana uopće neće izvršiti preuzetu ugovornu obvezu, uslijed čega će druga strana pretrpjeti značajnu štetu. Na robnoj strani transakcije ovaj se rizik pojavljuje na strani prodavatelja kao rizik isporuke robe, dok se na strani kupca pojavljuje kao rizik odbijanja prihvaćanja robe. Rizik isporuke robe općenito je određen subjektivnim i objektivnim okolnostima. Subjektivni uzroci ovog rizika uvelike su određeni poslovnom (ne)solidnošću partnera te njihovom željom i (ne)motiviranošću da ispune preuzete ugovorne obveze. Objektivni čimbenici za nastanak ovog rizika leže u osobi poslovnog partnera, ali i u okolnostima njegove bliže i šire okoline. Na primjer, trgovački partner neće moći isporučiti robu jer je tvornica uništena u požaru, ali čak ni ako njegova zemlja zabrani izvoz ili uvoz određene robe.

Šteta uzrokovana pojavom ovog rizika može biti vrlo velika, posebice u onim slučajevima kada pronalazak novog partnera i naručivanje nove isporuke uključuje velike ekonomske troškove. Najteži su slučajevi kada prodavatelj ne isporuči unaprijed plaćenu robu. Velika šteta nastaje i kada prodavatelji ne izvrše dogovorenu isporuku sezonske robe jednostavno zato što često nema vremena za sklapanje ugovora i ponovnu isporuku. Rizik isporuke predstavlja rizik da kupac iz subjektivnih i/ili objektivnih razloga, ne ispunjava svoje osnovne ugovorne obveze i to obvezu primanja, preuzimanja robe i obvezu plaćanja isporučene robe. U praksi se često poistovjećuju rizik isporuke i rizik neplaćanja, iako je rizik neplaćanja dio financijskog i kreditnog rizika. Rizik vrste, kvalitete i količine robe je rizik da prodavatelj neće primiti robu u ugovorenoj kvaliteti i količini te neće jamčiti sve potrebne uvjete isporuke, nije zajamčeno da će stići na određište u količini i sa svim karakteristikama navedenim u kupoprodajnom ugovoru. Nevažno je, je li roba već bila neispravna kada je predana prijevozniku ili je njezina kvaliteta pogoršana tijekom prijevoza, skladištenja ili drugog rukovanja robom na putu od mjesta otpreme do mjesta određišta, odnosno do sabirnog mjesta od strane kupaca. Transportni ili prijevozni rizici su rizici vezani uz opasnosti kojima su roba i prijevozna sredstva kojima se ona prevozi izložena tijekom prijevoza. Drugim riječima, predstavljaju mogućnost djelomičnog ili potpunog oštećenja robe tijekom njezina prijevoza od mjesta porijekla do mjesta određišta. Razlikujemo osnovne, komplementarne, ratne i političke rizike (Matić, B. 2016.).

2.3.1. Uvoz hrane

U ovom dijelu rada analizirat će se podatke o poljoprivrednoj trgovini s naglaskom na izvoz i uvoz između Europske unije (EU) i svih zemalja koje nisu članice EU (izvan EU). U 2021. godini trgovina poljoprivrednim proizvodima izvan EU-a činila je 8,1 % ukupne međunarodne robne trgovine izvan EU-a. To je bio gotovo postotni bod (pp) pad u odnosu na 8,9 % u 2020., uglavnom zbog porasta trgovine drugim robama koja se oporavlja od pandemije Covid-19. Podaci o trgovini poljoprivrednim proizvodima ključni su za dvije važne politike EU-a: Zajedničku poljoprivrednu politiku (CAP) i Zajedničku trgovinsku politiku, koja uređuje trgovinske odnose sa zemljama izvan EU-a. Svi analizirani podaci sadrže najnovije statističke podatke koji se odnose na međunarodnu trgovinu robom, uključujući informacije o glavnim partnerima EU-a, glavnim proizvodima kojima se trguje, posebnim karakteristikama trgovine i općim informacijama.

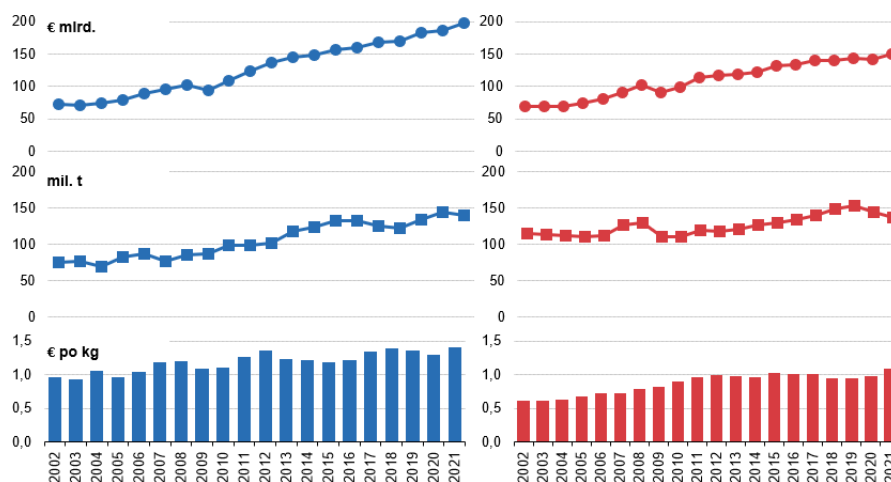

Grafikon 1. Vanjskotrgovinska razmjena Europske unije poljoprivrednim proizvodima 2002.-2021. milijardama €

Izvor: <https://ec.europa.eu>

Godine 2021. vrijednost ukupne trgovine (uvoz plus izvoz) poljoprivrednih proizvoda između EU-a i ostatka svijeta iznosila je 347 milijardi eura (Grafikon 1). Budući da je izvoz (197 milijardi eura) bio veći od uvoza (150 milijardi eura), ostvaren je suficit u robnoj razmjeni od 47 milijardi eura. Između 2002. i 2021. poljoprivredna trgovina EU više se nego udvostručila, što predstavlja prosječan godišnji rast od 4,8 %. U tom je razdoblju izvoz (5,4 %) rastao brže od uvoza (4,2 %).

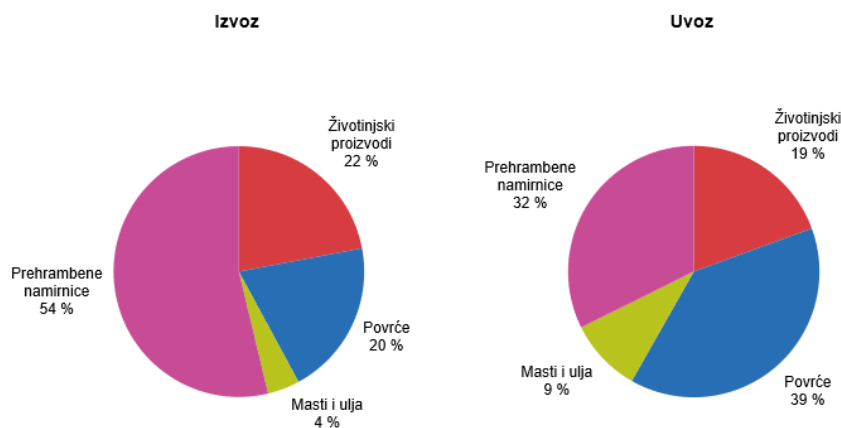
U 2002. poljoprivredni proizvodi EU činili su 7,3 % ukupne trgovine, popevši se na 9,0 % 2021. (slika 2). Od 2002. do 2004. godine udio izvoza i uvoza bio je približno isti, ali je od 2005. udio izvoza veći od udjela uvoza. Ta je razlika bila veća 2021. kada je dosegla 1,9 postotnih bodova.

Grafikon 2. Vrijednost, težina i prosječna cijena EU trgovine poljoprivrednim proizvodima, 2002. – 2021

Izvor: <https://ec.europa.eu>

U 2021. EU je uvezla 138 milijuna tona poljoprivrednih proizvoda dok je izvezla 140 milijuna tona (Grafikon 2.). Između 2002. i 2021. Ukupni obujam trgovine imao je zajedničku godišnju stopu rasta od 2,0 %. I ovdje je izvoz (3,3 %) rastao brže od uvoza (1,0 %). Prosječni godišnji porast uvoznih cijena (3,2 %) veći je od izvoza (2,0 %).

Grafikon 3. Trgovina poljoprivrednim proizvodima u EU-u prema kategoriji, 2021.

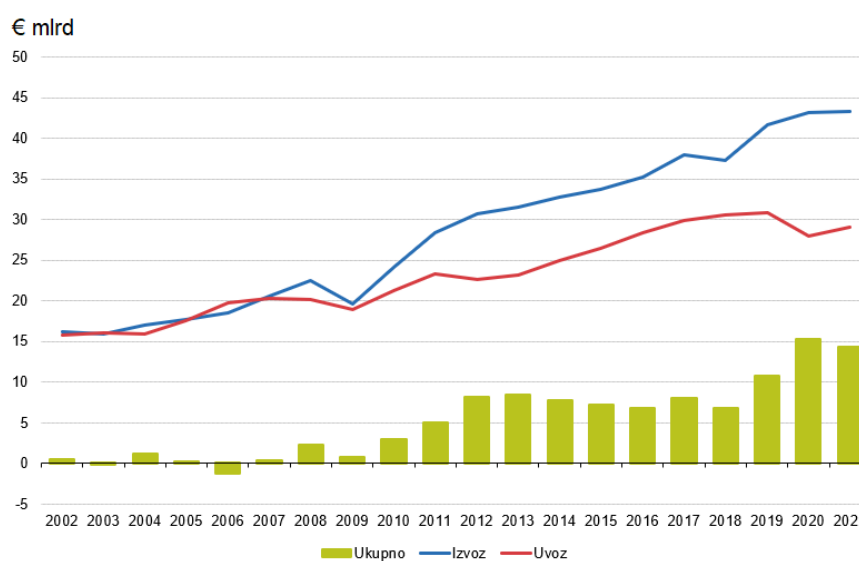
Izvor: <https://ec.europa.eu>

Poljoprivredni proizvodi mogu se podijeliti u četiri glavne skupine: životinjski proizvodi, biljni proizvodi, ulja i masti te hrana (Grafikon 3.). Najveća izvozna skupina je hrana (54 %), zatim proizvodi životinjskog podrijetla (22 %), proizvodi biljnog podrijetla (20 %) te

ulja i masti (4 %). U uvozu najveću skupinu čine biljni proizvodi (39 %), zatim hrana (32 %), životinjski proizvodi (19 %) te ulja i masti (9 %).

Kategorija proizvoda životinjskog podrijetla sastoji se od pet poglavlja. Kod izvoza životinjskih proizvoda najvažnija poglavlja bila su “meso i jestive iznutrice” (42 %, 18.000 milijuna eura) i “mliječni proizvodi”; ptičja jaja; prirodni med; jestivi proizvodi životinjskog podrijetla, koji nisu drugdje spomenuti niti uključeni” (38 %, 16 milijardi EUR). Za uvoz proizvoda životinjskog podrijetla najvažnije poglavlje bilo je „Ribe i rakovi, mekušci i ostali vodeni beskralježnjaci” (73 %, 21, milijuna eura). Devet poglavlja u kategoriji biljnih proizvoda za izvoz biljnih proizvoda najvažnije poglavlje bilo je "Žitarice" (27 %, 11 mlrd. eura). Uvoz biljnih proizvoda, uglavnom jestivog voća i orašastih plodova, citrusa ili kore dinje (34 %, 20 mlrd. eura), ulja i masti su posebna kategorija, uvoz je iznosio 14 mlrd. eura i izvoz na 8 mlrd. eura. Hrana se sastoji od različitih vrsta prerađene hrane. Najveće poglavlje u izvozu hrane bilo je “Pića, alkoholna pića i ocat” (34 %, 36 mlrd. eura). Kada je riječ o uvozu hrane, najveći dio su “ostaci i otpad iz prehrambene industrije; Gotova hrana za životinje” (23 %, 11 mlrd. eura).

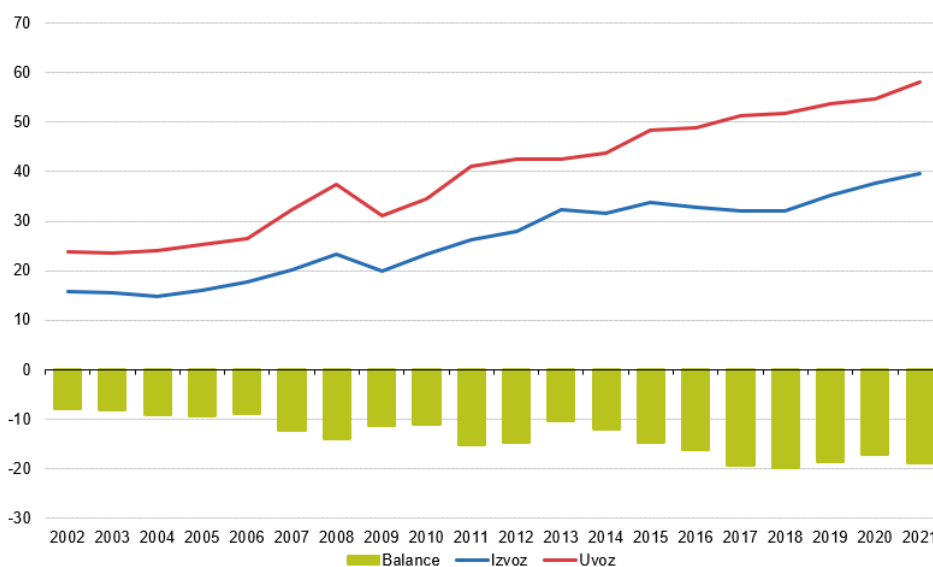
U 2020. vrijednost ukupne trgovine (uvoz/izvoz) proizvodima životinjskog podrijetla između EU-a i ostatka svijeta iznosila je 73 milijarde EUR (Grafikon 4.) je izvoz (43 milijarde eura) bio veći od uvoza (29 milijardi eura), ostvaren je suficit u robnoj razmjeni od 14 milijardi eura. između 2002. do 2021. trgovina životinjskim proizvodima u EU više se nego udvostručila, što predstavlja prosječni godišnji rast od 4,4 %. U tom je razdoblju izvoz (5,3 %) rastao brže od uvoza (3,3 %).

Grafikon 4. Trgovina proizvodima životinjskog podrijetla u EU-u, 2002. - 2021. (mlrd. €)

Izvor: <https://ec.europa.eu>

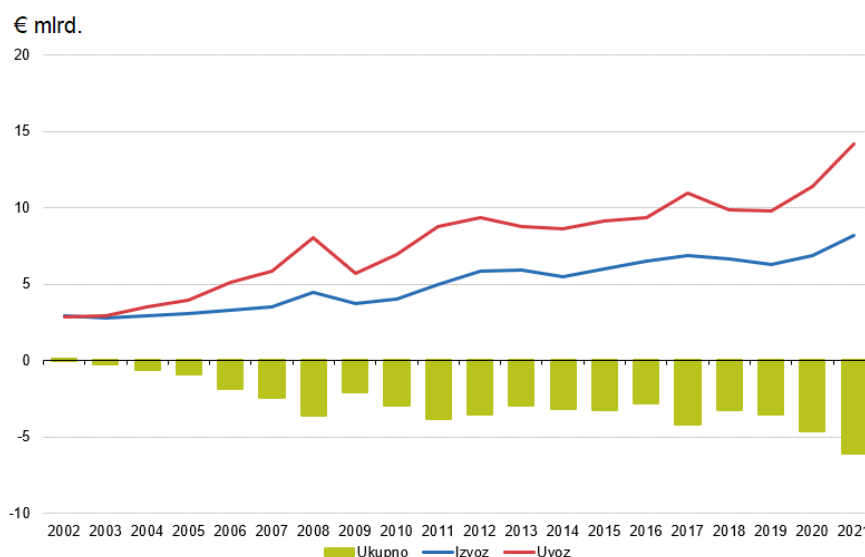
Godine 2021. vrijednost ukupne trgovine (uvoz/izvoz) biljnih proizvoda između EU-a i ostatka svijeta iznosila je 98 milijardi eura. S izvozom (40 milijardi eura) manjim od uvoza (58 milijardi eura), trgovinski deficit iznosio je 19 milijardi eura. Između 2002. do 2021. trgovina biljnim proizvodima u EU više se nego udvostručila, što predstavlja prosječan godišnji rast od 4,9 %. U tom je razdoblju izvoz (4,9 %) rastao tek nešto brže od uvoza (4,8 %).

Grafikon 5. Trgovina biljnim proizvodima u EU-u, 2002.-2021. (milijarde €)

Izvor: <https://ec.europa.eu/>

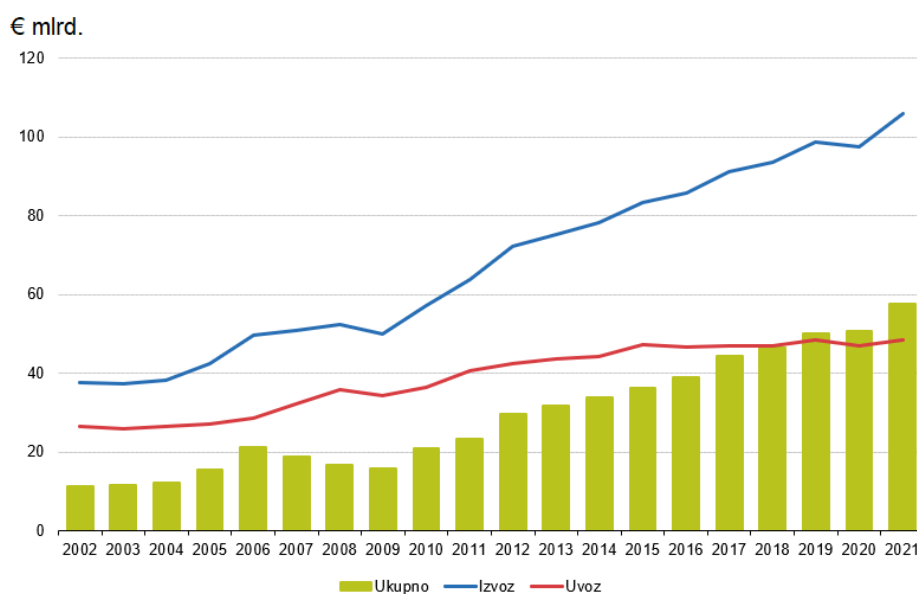
U 2021. vrijednost ukupne trgovine (uvoz plus izvoz) uljima i mastima između EU-a i ostatka svijeta iznosila je 22 milijarde EUR (Grafikon 6.). Budući da je izvoz (8 milijardi eura) bio manji od uvoza (14 milijardi eura), nastao je trgovinski deficit od 6 milijardi eura. Između 2002. i 2021. Trgovina biljnim proizvodima u EU gotovo se učetrverostručila, što predstavlja prosječni godišnji rast od 7,4 %. U tom je razdoblju izvoz (5,6 %) rastao manje od uvoza (8,8 %).

Grafikon 6. Trgovina uljima i mastima u EU-u, 2002.-2021. (mlrd. €)

Izvor: <https://ec.europa.eu/>

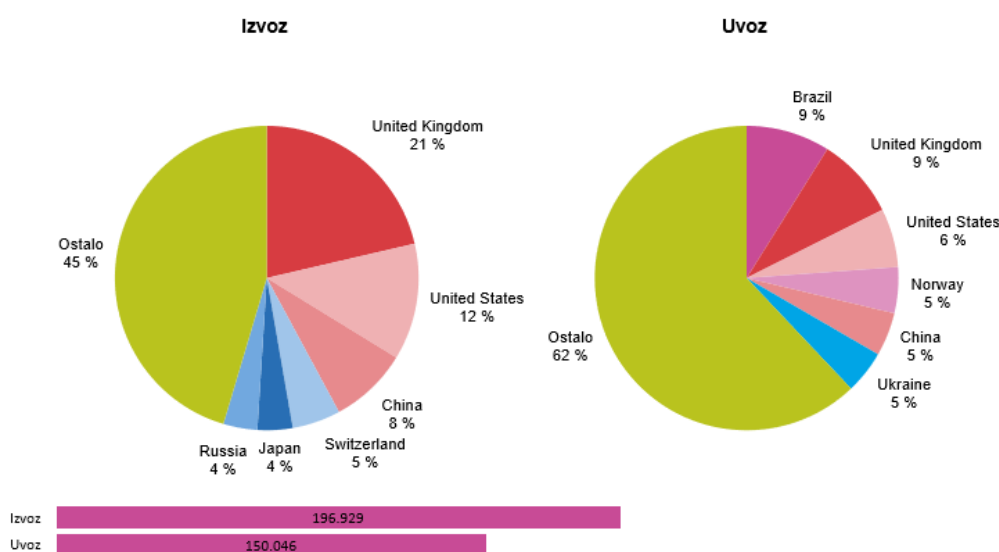
U 2021. vrijednost ukupne trgovine (uvoz plus izvoz) uljima i mastima između EU-a i ostatka svijeta iznosila je 22 milijarde EUR (Grafikon 6.). Budući da je izvoz (8 milijardi eura) bio manji od uvoza (14 milijardi eura), nastao je trgovinski deficit od 6 milijardi eura. Između 2002. i 2021. Trgovina biljnim proizvodima u EU gotovo se učeterostručila, što predstavlja prosječni godišnji rast od 7,4 %. U tom je razdoblju izvoz (5,6 %) rastao manje od uvoza (8,8 %).

Grafikon 7. Trgovina hranom u EU-u, 2002.-2021. (milijarde €)

Izvor: <https://ec.europa.eu/>

Godine 2021. Ujedinjeno Kraljevstvo bilo je najveće izvozno odredište EU-a za poljoprivredu (42 milijarde EUR, 21 %) i drugi najveći izvor uvoza u EU nakon Brazila (oba 13 milijardi EUR, 9 %).

Grafikon 8. Izvoz i uvoz poljoprivrednih proizvoda u EU po glavnom partneru, 2021.

(udjeli i milijuni €)

Izvor: <https://ec.europa.eu/>

Godine 2021. Ujedinjeno Kraljevstvo i Kina (obje 8 milijardi eura, 19 %) bile su vodeća izvozna odredišta EU-a za životinjske proizvode, dok je Norveška (7 milijardi eura, 23 %) bila najveći izvor uvoza u EU, uglavnom zbog uvoza ribe. Promatrajući podatke može se zaključiti kako je Ujedinjeno Kraljevstvo bilo glavno tržište biljnih proizvoda iz Europske unije s izvozom od 9 milijardi eura, dok je Brazil sa 8 milijardi eura najviše uvezio u zemlje Europske unije. Sjedinjene Američke Države zauzimaju treće mjesto sa 1 milijardom eura u čiji izvoz čini ulje i masti, Indonezija sa 3 milijarde eura najveći je uvozni izvor uvoza u Europsku uniju. Ujedinjeno Kraljevstvo je bilo glavno odredište za izvoz iz EU-a 24 milijarde eura i glavni izvor uvoza hrane 7 milijardi eura. Ujedinjeno Kraljevstvo smatralo se državom partnerom EU-a koja nije članica EU-a tijekom razdoblja obuhvaćenog ovim člankom.

Međutim, Ujedinjeno Kraljevstvo ostalo je do kraja prijelaznog razdoblja (31. prosinca 2020.), što znači da se podaci o trgovini s UK još uvijek temelje na statističkim konceptima koji se primjenjuju na trgovinu između država članica EU. Dok je uvoz iz drugih trgovačkih partnera izvan EU-a stoga grupiran prema zemlji podrijetla, podaci za UK odražavaju zemlju pošiljatelja. U praksi to znači da je roba uvezena u EU odnosno UK-a fizički prevezena iz

UK-a, ali neka od te robe možda potječe iz zemlje koja nije UK. Europska unija (EU) najveći je partner u međunarodnoj trgovini poljoprivrednim proizvodima. Dok EU uglavnom uvozi jednostavne, neprerađene poljoprivredne proizvode, izvoz Europske unije je uglavnom prerađena hrana. Podaci o međunarodnoj trgovini poljoprivrednim proizvodima koriste se za dvije zajedničke politike EU: Zajedničku poljoprivrednu politiku (CAP) i Zajedničku trgovinsku politiku, koja uređuje trgovinske odnose sa zemljama izvan EU. Ovo su glavna područja politike Europske unije u kojima se odluke donose na razini Zajednice. Međunarodna poljoprivredna trgovinska statistika ključna je za procjenu i razumijevanje pitanja vezanih uz različite političke agende kao što su trgovinski pregovori, sigurnost hrane, suradnja i pomoć zemljama u razvoju i globalna održivost. (www.eurostat.com)

2.4. Zaštita potrošača

Kako bi shvatili važnost i prava svih potrošača važno se poslužiti Nacionalnim programom zaštite potrošača za razdoblje od 2021. do 2024. godine. Utvrđena su prioritetna područja koja je potrebno poboljšati u narednom razdoblju u cilju jačanja položaja potrošača u Republici Hrvatskoj i povećanja povjerenja u tržište (NN 29/2021).

Politika zaštite potrošača vrlo je dinamično, multisektorsko i multidisciplinarno područje koje zahtijeva uključenost i koordinaciju aktivnosti brojnih aktera, od nadležnih ministarstava, regulatora, lokalne i regionalne samouprave, kontrolnih tijela i organizacija civilnog društva. Nacionalni program zajednički je rezultat rada svih dionika, a vođen je tradicionalnim izazovima i izazovima globalnog rasta internetske trgovine i novih tehnologija kojima se koriste potrošači. U razdoblju 2021. – 2024. potrebno je dalje razvijati pravni okvir, aktivno pratiti promjene i trendove u zakonodavstvu Europske unije te dalje razvijati alate koji omogućuju lakše ostvarivanje prava potrošača. Nacionalni program ima za cilj učinkovitiji nadzor nad tržištem te bolje informiranje i obrazovanje potrošača kako bi se potrošači potaknuli na informirani odabir, razmišljanje o zdravlju i sigurnosti te na taj način promovirali održivu potrošnju (NN 29/2021).

S obzirom na široku pokrivenost zbog multidisciplinarnosti i dinamičnosti zaštite potrošača politike, u bliskoj budućnosti razmatra se veći institucionalni razvoj i jačanje administrativnih kapaciteta u državnim upravama i organizacijama za zaštitu potrošača. Zbog izbijanja pandemije uzrokovane virusom COVID-19, životni stilovi i navike ljudi morali su se snažno i brzo promijeniti. Budući da nikada nije bila u ovako velikim i dugotrajnim razmjerima krize, pandemija nas je upozorila na neke postojeće slabosti u

funkcioniranju tržišta i zaštiti potrošača. U narednom razdoblju nastojat će se stvoriti okvir za primjereno reagiranje na takve izvanredne i slične situacije. U provedbi ovog Nacionalnog programa velika pozornost posvetit će se mjerama zaštite potrošača tijekom procesa uvođenja eura kao zakonskog sredstva plaćanja. S obzirom na bojazan javnosti da će uvođenje eura dovesti do poskupljenja i pada životnog standarda, posebna se pozornost posvećuje informiranju potrošača o nadolazećim promjenama kako bi se zaštitili od neopravdanog poskupljenja i pogrešnog određivanja cijena. Tijekom provedbe ovog Nacionalnog programa stvorit će se uvjeti za učinkovitiju provedbu prava potrošača, bolju informiranost potrošača, lakšu realizaciju prava potrošača i jačanje prava potrošača u digitalnom okruženju (NN 29/2021).

Slobodno kretanje sigurne i kvalitetne hrane ključni je aspekt unutarnjeg tržišta Europske unije koji značajno doprinosi zdravlju i dobrobiti građana te njihovim društvenim i gospodarskim interesima. Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju ona postaje dio unutarnjeg tržišta EU. Sigurnost hrane znači sigurnu i zdravu hranu u cijelom prehrambenom lancu 'od farme do stola', što uključuje proizvodnju hrane, preradu, skladištenje, transport i marketing. Pravila o hrani temelj su za osiguranje visoke razine zaštite zdravlja ljudi i interesa potrošača u vezi s hranom te osiguravanje neometanog funkcioniranja unutarnjeg tržišta. Cilj regulacije hrane je osigurati slobodno kretanje hrane i hrane za životinje u Europskoj uniji koja se proizvodi i stavlja na tržište u skladu s općim načelima i zahtjevima sigurnosti hrane i hrane za životinje.

Informiranje potrošača o hrani

Označavanje hrane jedno je od najsloženijih reguliranih područja vezanih uz hranu. To je ujedno i najvažniji trenutak u komunikaciji između proizvođača i potrošača hrane. Jedno od općih načela regulacije hrane je informiranje potrošača o hrani. Pružati informacije koje čine temelj za donošenje odluka o hrani koja se konzumira važno je izbjegavati postupke koji mogu dovesti potrošače u zabludu. Na izbore potrošača utječu njihove prehrambene navike, a zatim zdravstvenih, ekonomskih, ekoloških, društvenih i etičkih čimbenika. Pravna osnova za opće označavanje hrane (obavezni podaci o hrani) je Uredba (EU) br. 1168/2011 (www.szp.hr).

Informacije o alergenima

Jedna od važnih novina koju donosi Uredba (EU) br.1169/2011 je usklađivanje načina označavanja prisutnosti tvari ili proizvoda koji uzrokuju alergije ili intolerancije. Alergeni

moraju biti navedeni na popisu sastojaka i istaknuti fontom koji se jasno razlikuje od fonta koji se koristi za pisanje ostatka popisa sastojaka, različite fontove, stilove ili boje pozadine. Cilj ove vrste označavanja je osigurati da potrošači koji pate od alergija ili intolerancije na hranu mogu lako identificirati tvari na koje su alergični ili intolerancijski na popisu sastojaka te da budu odgovarajuće informirani kako bi mogli napraviti pravi izbor. Donesite odluke o kupnji i prilagodite ih svojim prehranbenim potrebama. Zakonodavstvo EU ističe 14 specifičnih alergena koji se koriste (kao sastojci ili pomoćne tvari) u proizvodnji ili pripremi hrane (uključujući pića) te su čak prisutni u modificiranom obliku u konačnom proizvodu, a o čijoj se prisutnosti mora prijaviti informacija potrošačima (www.szp.hr).

Informacije o alergenima također su obavezne za ne prepakiranu hranu, uključujući hranu u ponudi javnih ugostiteljskih objekata (restorani, hoteli, odjeli cateringa itd.). Informacije o alergenima trebaju biti dostupne potrošaču unaprijed, npr. na uočljivom mjestu postavljena je obavijest koja označava mjesto na kojem su dostupni podaci o alergenima ili je na uočljivom mjestu postavljena obavijest koja poziva potrošače da se obrate osoblju za informacije o prisutnosti tvari ili proizvoda koji uzrokuju alergije ili intolerancije.

Informacije o roku trajanja

Rok trajanja jedan je od obaveznih podataka za hranu. Postavlja ga sam proizvođač i predstavlja rok u kojem sam proizvođač jamči sigurnost i kvalitetu proizvoda. Rok trajanja je važan podatak za potrošača koji daje jasne smjernice za pravilnu i sigurnu konzumaciju hrane. Izrazi koji se koriste za označavanje roka upotrebe na hrani su: "najbolje do" i "upotrijebiti do".

"Najbolje upotrijebiti do" označava datum do kojeg će hrana zadržati svoja posebna svojstva ako se pravilno skladišti. Nakon isteka roka trajanja, hrana se još određeno vrijeme može jesti, pod uvjetom da je čuvana prema uputama na pakiranju i da pakiranje nije oštećeno. Međutim, senzorna svojstva se mijenjaju u ovoj fazi, hrana počinje gubiti okus, njezina se tekstura mijenja te primjeri hrane označene oznakom:

“Upotrijebiti do” su konzervirana roba, voćni sokovi, bezalkoholna pića, tjestenina, riža, "Upotrijebiti do" označava datum do kojeg se hrana može sigurno konzumirati i označava se za namirnice koje su mikrobiološki kvarljive. Nakon isteka roka valjanosti hrana se smatra nesigurnom za konzumaciju i ne smije se konzumirati. Za namirnice s oznakom roka najbolje do, mora biti uključen opis uvjeta čuvanja hrane. Odnosno, hrana se mora čuvati u skladu s navedenim uputama, kao što su: "Čuvati u hladnjaku" ili "Čuvati na temperaturi od

2 do 4 °C". U suprotnom, hrana će se brže pokvariti i povećati rizik od trovanja hranom. Primjeri namirnica označenih rokom valjanosti su svježe meso, svježa riba, svježe mlijeko i druge lako kvarljive namirnice.

Informacije o nutritivnoj deklaraciji

Potrošači su sve više zainteresirani za povezanost prehrane i zdravlja te za odabir ispravne prehrane koja zadovoljava individualne potrebe. Označavanje nutritivnih vrijednosti na hrani vrlo je važno sredstvo informiranja potrošača o nutritivnom sastavu hrane i na taj način pomaže im pri odabiru hrane. Nova obvezna deklaracija za hranu je deklaracija nutritivne vrijednosti koja sadrži podatke o energetskom sadržaju i količini pojedinih hranjivih tvari u hrani, odnosno masti, zasićenih masnih kiselina, ugljikohidrata, šećera, bjelančevina i soli.

Količine hranjivih tvari dane su u gramima (g), a energija u kilodžulima (kJ) i kilokalorijama (kcal) na 100 g ili 100 ml hrane. Navedene vrijednosti su prosječne vrijednosti i odgovaraju onima hrane u ponudi. No, postoje i namirnice koje ne moraju biti označene deklaracijom nutritivne vrijednosti, primjerice med, svježe meso, začinsko bilje, ne prepakirana hrana, hrana u pakiranju ili posudi s površinom manjom od 25 cm².

Europske oznake kvalitete za poljoprivredne i prehrambene proizvode

Proizvodi čiji je naziv kao takav zaštićen (npr. Dalmatinski pršut ili lički krumpir) označeni su oznakama kvalitete. Znakovi zaštićenog podrijetla, znakovi zaštićenog zemljopisnog podrijetla ili znakovi zajamčeno tradicionalnog specijaliteta i proizvedeni su prema propisanim specifikacijama proizvoda. Zaštitom imena proizvođači štite ugled svog proizvoda od zlouporabe. Odnosno, kada je naziv proizvoda zaštićen, mogu ga koristiti samo proizvođači koji posjeduju certifikat o sukladnosti s odgovarajućim pravilima specifikacije proizvoda, dok su za svaki oblik zlouporabe naziva predviđene kazne. Oznaka na pakiranju uz naziv proizvoda jamstvo je originalnosti proizvoda. Ovaj znak potrošaču jamči kupnju autentičnog i kontroliranog proizvoda, prepoznate kvalitete i domaćeg podrijetla (www.szp.hr).

Slika 4. Oznaka izvornosti, zemljopisnog podrijetla i zajamčenog tradicionalnog specijaliteta

Izvor: <https://hrturizam.hr>

Zaštićena oznaka izvornosti (POI) zaštitni je znak koji označava proizvod koji je u cijelosti proizveden na određenom zemljopisnom području, priznatim tehnikama te korištenjem sirovina i sastojaka s tog područja. Kvaliteta takvog proizvoda izravno je povezana s prirodnim i ljudskim čimbenicima zemljopisnog područja proizvodnje.

Oznaka zaštićenog zemljopisnog podrijetla (ZOZP) je zaštitni znak kojim se označava proizvod koji svojom kvalitetom i ugledom povezuje s određenim zemljopisnim područjem na kojem se odvijala barem jedna ključna faza proizvodnje.

Zajamčeno tradicionalni specijalitet (ZTS) je oznaka kojom se označava proizvod izrađen prema tradicionalnoj recepturi, postupku i načinu proizvodnje ili korištenjem tradicionalnih sastojaka.

Trenutno u Republici Hrvatskoj postoje 31 poljoprivredna i prehrambena proizvoda čiji su nazivi zaštićeni na razini Europske unije kao Zaštićena oznaka izvornosti ili Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla, a to su: "Krčki pršut, Ekstra djevičansko maslinovo ulje Cres, Neretvanska mandarina, Ogulinsko kiselo zelje / Ogulinski kisel kupus, Baranjski kulen, Lički krumpir, Istarski pršut / Istrski pršut, Drniški pršut, Dalmatinski pršut, Poljički soparnik / Poljički zeljanik / Poljički uljenjak, Zagorski puran, Krčko maslinovo ulje, Korčulansko maslinovo ulje, Paška janjetina, Šoltansko maslinovo ulje, Varaždinsko zelje, Slavonski kulen / Slavonski kulin, Međimursko meso 'z tiblice, Slavonski med, Lička janjetina, Istra, Paška sol, Zagorski mlinci, Paški sir, Bjelovarski kvargl, Brački varenik, Varaždinski klipč, Malostonska kamenica, Rudarska greblica, Dalmatinska panceta i Dalmatinska pečenica" (www.poljoprivreda.gov.hr).

3. MATERIJALI I METODE

Prilikom izrade diplomskog rada korištena je znanstvena i stručna literatura koja se odnosi na poljoprivredno-prehrambenu industriju, literatura koja je korištena prilikom pohađanja kolegija koja se odnosila na gospodarstvo Republike Hrvatske i dodatna literatura poput članaka, časopisa i interneta. Sva navedena literatura koristila je pri izradi, što je rezultiralo relevantnim i točnim podacima s kojima je zadana tema proučavana.

Struktura rada prikazana je kroz sadržaj te se sastoji od analize vanjskotrgovinske politike i njene razmjene prehrambenih proizvoda i samih mjera koje su potrebne za njeno kvalitetno provođenje. Objasnjena je važnost Zajedničke poljoprivredne politike za zemlje članice EU te zakonske regulative koje se odnose na uvoz iz trećih zemalja u Republiku Hrvatsku. Ono što je iznimno bitno jest zaštita potrošača koji su dužni znati kakvu hranu konzumiraju, odakle ona dolazi, kakve je kvalitete i pod kojim uvjetima je proizvedena. Zadnji dio rada odnosi se na istraživanje koje je provedeno na bazi od 125 ispitanika kroz online anketu, prikupljeni podaci kvalitetno su analizirani i obrađeni uz pomoć grafikona. Upitnik se sastoji od 20 pitanja vezanih za mišljenja o uvozu poljoprivredno prehrambenih proizvoda iz zemalja izvan EU.

4. REZULTATI

4.1 Uvoz poljoprivredno prehrambenih proizvoda u Republiku Hrvatsku

Poljoprivreda je jedna od osnovnih gospodarskih grana jedne zemlje. U idealnim uvjetima poljoprivredna proizvodnja trebala bi biti dovoljna za zadovoljenje domaće potrošnje, turističke potrošnje i izvoza. Iako bi pod nekim iznimnim uvjetima razina nacionalne proizvodnje trebala biti dovoljna da zadovolji potrebe stanovništva za strateškim proizvodima (brašno, ulje, šećer, mlijeko u prahu itd.). Stupanj autonomije – odlučnost - dostatnost je jedan od najvažnijih pokazatelja stabilnosti i razvijenosti poljoprivrednog tržišta jedne zemlje. Pokazuje u kojoj mjeri nacionalna proizvodnja pokriva sve potrebe, tj. vlastitu potrošnju (ukupnu potrošnju ljudi, životinja i industrije). Ako je količina manja od 100, to znači da proizvodnja ne pokriva unutarnju potrošnju. Ako je vrijednost iznad 100, to označava količine koje premašuju nacionalne potrebe i skladište se ili izvoze. Hrvatska većinu poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda ne proizvodi dovoljno čak ni za potrebe vlastitog stanovništva. Naša proizvodnja je nedovoljna u svim kategorijama mesa, mliječnih proizvoda, voća, povrća, biljnih ulja, jaja, meda i vina. U razdoblju promatranja samodostatnost se smanjila u gotovo svim kategorijama proizvoda, uključujući vino (84 %), jaja (89 %) i meso peradi (88 %), gdje smo u prethodnim razdobljima bilježili višak proizvodnje u odnosu na unutarnju potrošnju. Najmanja pokrivenost potrošnje domaćom proizvodnjom zabilježena je kod povrća (63 %) i voća (59 %). Žitarice imaju vrlo važnu ulogu u prehrani stanovnika, ali i u hranidbi stoke. Sigurnost u proizvodnji žitarica ne tiče se samo nacionalne i političke sigurnosti, već i gospodarske sigurnosti i socijalne stabilnosti. Hrvatska je samodostatna u žitaricama, a najveća je samodostatnost u običnoj pšenici (130 %), kukuruzu (104 %) i ječmu (113 %). Prosječna razina samodostatnosti žitarica u promatranom razdoblju je 120 %. Nacionalno tržište voća i povrća karakterizira negativna vanjskotrgovinska bilanca i ovisnost o uvozu. Hrvatskoj nedostaje svih vrsta voća, osim proizvodnje trešanja, višanja i mandarina. Najnižu razinu samodostatnosti bilježe agrumi (limuni i naranče) i orašasti plodovi čije se potrebe podmiruju iz uvoza. Prosječan stupanj samodostatnosti za povrće u promatranom razdoblju je 63 %. Prema strukturi ukupne proizvodnje glavne povrtlarske kulture su krumpir, rajčica, mrkva, luk i češnjak, koje u ukupnoj nacionalnoj proizvodnji povrća čine 66 %. U sektoru mljekarstva stanje je iznimno zabrinjavajuće. Sektor, koji je od vitalnog značaja za hrvatsko gospodarstvo, bilježi

kontinuirani pad samodostatnosti u posljednjih 20 godina, na samo 62 % u 2018 (www.gospodarski list.hr).

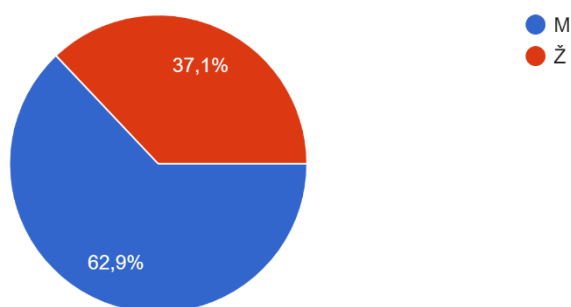
Ovakav trend pada posljedica je smanjenja broja proizvođača mlijeka, smanjenja proizvodnje mlijeka, niske produktivnosti i istovremenog povećanja uvoza mlijeka i mliječnih proizvoda.

U kategoriji mliječnih proizvoda najvišu razinu samodostatnosti ostvaruju proizvodnja maslaca i namaza (92 %), vrhnja (96 %), svježeg mlijeka (85 %) i sira (73 %), a najmanja je proizvodnja koncentriranog mlijeka i mlijeka u prahu.. Od 2006. godine Republika Hrvatska više nije samodostatna u proizvodnji mesa. Prije nekoliko godina mnogo se govorilo o prekomjernom uvozu i uvozu mesa upitne kvalitete i starosti. U promatranom razdoblju nacionalna proizvodnja pokriva 71 % nacionalne potrošnje mesa. Najvišu razinu samodostatnosti bilježi perad (80 %), a najmanju svinjsko meso (64 %). Nakon posljedica pandemije 2020. godine, vanjskotrgovinski deficit poljoprivredno-prehrambenih proizvoda smanjen je i do 32 % u odnosu na 2019., ove godine polako dolazi do pojave starog nepovoljnog trenda, upozorava HGK. Statistika pokazuje da je izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u prvih osam mjeseci 2021. smanjen u odnosu na isto razdoblje prošle godine, bilježi rast od 14,6 % i iznosi 1,6 milijardi eura (porast od 210 milijuna eura) (www.gospodarski list.hr).

U isto vrijeme, uvoz je porastao za 12,3 % na 2,4 milijarde eura (porast od 262 milijuna eura). Unatoč nešto bržem rastu izvoza, deficit je povećan za 7,5 % ili 53 milijuna eura na 755 milijuna eura. Povećanje deficita posljedica je slabosti poljoprivredne proizvodnje koja se nije mogla nositi s porastom potražnje uslijed oporavka turističke potrošnje. Hrvatska je konkurentna u proizvodnji pšenice, kukuruza, ječma, soje, suncokreta i uljane repice. Primjerice, u proizvodnji suncokreta već više od deset godina ostvarujemo prosječne prinose iznad prosjeka EU-27. Osim u trgovini žitaricama i uljaricama, gdje ostvarujemo suficit od 174 %, imamo milijune eura viška u razmjeni ribe (60,6 milijuna eura), mesa i ribljih proizvoda (11,6 milijuna eura) i duhana (300.000 eura). U svim ostalim kategorijama poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda imamo deficit. Najveći minus zabilježila je trgovina mesom (181,6 milijuna eura), mlijekom i jajima (138,3), voćem (131,5), hranom (129,4) i povrćem (77,8). Proizvodi s većom dodanom vrijednošću, kao što su meso, mlijeko jaja. (www.gospodarski-list.hr).

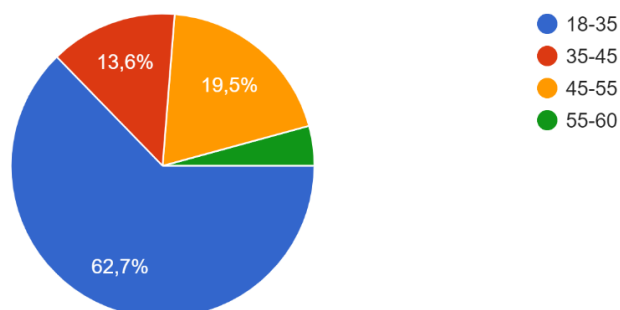
4.2. Istraživanje stavova potrošača prema hrani iz uvoza

Anketni upitnik pod nazivom "Uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz zemalja izvan Europske unije" izrađuje se u svrhu istraživanja čiji će konačni rezultati služiti za analizu u diplomskom radu. Anketa sadržava pitanja koja se odnose na hranu, njenu potrošnju od strane krajnjih kupaca. Upravo pomoću ankete analizirati će se podaci vezani za korištenje uvoznih i domaćih prehrambenih proizvoda te navike potrošača o kupovini istih. Prvi dio pitanja odnosi se na osnovne podatke poput obrazovanja, radnog statusa i prebivališta. Drugi dio pitanja se odnosi na iskazivanje mišljenja i znanja ispitanika o uvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz zemalja izvan EU. Treći dio su stavovi i ponašanja prilikom kupovine poljoprivredno prehrambenih proizvoda.

Grafikon 9. Spol ispitanika

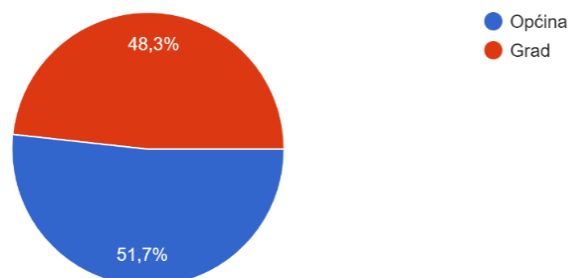
Istraživanje koje je provedeno u svrhu prikupljanja i obrade podataka za potrebe izrade diplomskog rada činila je online anketa koja je omogućila dobivanje informacija od strane ispitanika. Kao što je već navedeno anketi je pristupilo 125 osoba od kojih je 37,1 % žene, dok ostatak odnosno 62,9 % čine muškarci.

Grafikon 10. Dobna struktura ispitanika

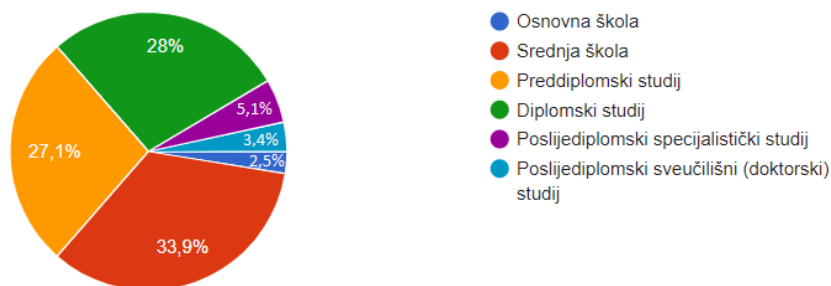
Iz grafikona 10. koji se odnosi na dobnu strukturu ispitanika može se zaključiti kako su anketu ispunjavali u najvećem dijelu osobe u kategoriji 18-35 godina te čine 62,7 %

ispitanika, odmah iza njih su osobe u kategoriji 45-55 godina sa 19,5 %, zatim osobe od 35-45 godina sa 16,3 % te osobe u dobnoj skupini od 55-60 godina sa 4,2 % koji ujedno čine najmanji postotak u ovoj anketi uz pretpostavku da osobe koje pripadaju toj dobnoj strukturi nisu previše prisutne na društvenim mrežama.

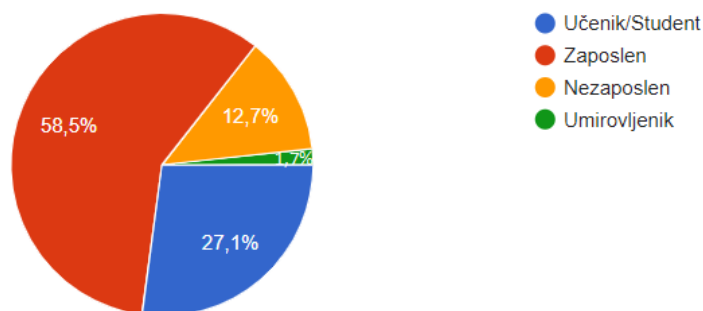
Grafikon 11. Struktura ispitanika prema prebivalištu

Iz navedenog grafikona možemo zaključiti kako su ispitanici s prebivalištem u općinama ili selima u većinskom dijelu sa 51,7 %, dok se ostatak ispitanika izjašnjava da žive u gradu čak njih 48,3 %. Također, važno je naglasiti kako su dobiveni rezultati podjednakog omjera što će uvelike koristiti za točniju i efikasniju analizu.

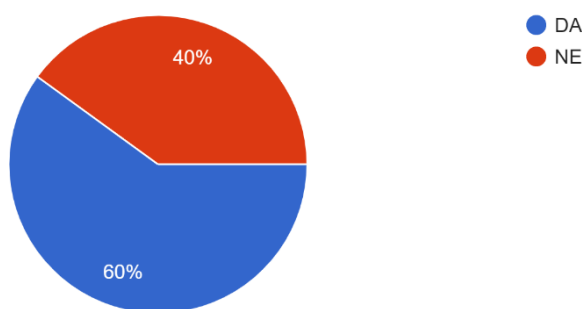
Grafikon 12. Obrazovna struktura ispitanika

Analizom se zaključuje kako 33,9 % anketiranih ispitanika ima srednjoškolsko obrazovanje, odmah nakon njih diplomski studij pohađa ili ima završen njih 28 %, zatim slijedi preddiplomski studij sa 27 % što opravdava rezultate iz Grafikona 12. dok ostali poslijediplomski specijalistički, doktorski studij te osnovnu školu ima do 5 % ispitanika.

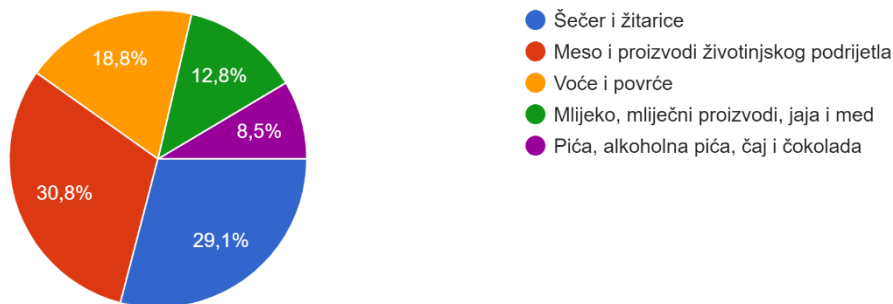
Grafikon 13. Trenutni status ispitanika

Može se zaključiti kako je više od polovine ispitanika u nekom radnom odnosu odnosno njih 58,5 %, dok sa postotkom od 27,1 % prevladavaju studenti. Svega njih 12,7 % nije u nikakvom radnom odnosu, a njih 1,7 % su u mirovini. Ono što možemo okarakterizirati kao pozitivnu stvar koju smo dobili analizom jest ta da je zaposlenost viša od 50 % što ukazuje na kvalitetne politike Republike Hrvatske koje se odnose na mlade ljude do 35 godine života.

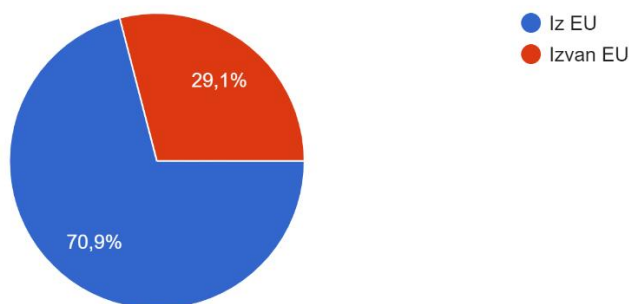
Grafikon 14. Stavovi o ovisnosti Republike Hrvatske o uvozu poljoprivredno prehrambenih proizvoda

Dobivenim istraživanjem i obradom podataka može se zaključiti kako čak 60 % ispitanika smatra kako Republika Hrvatska uvelike ovisi o uvozu poljoprivredno prehrambenih proizvoda, dok njih svega 40 % smatra kako to nije tako. Iako stvarnost je nešto drugačija Republika Hrvatska ima velike prednosti što se tiče klimatskih i agrotehničkih uvjeta može biti samodostatna u velikoj većini poljoprivredno prehrambenih proizvoda iako prema podacima Državnog zavoda za statistiku u prvom kvartalu 2022. pokrivenost izvoza sa uvozom u 2021. iznosila je 67,4 %, dok je u prethodnoj godini iznosila 65 %.

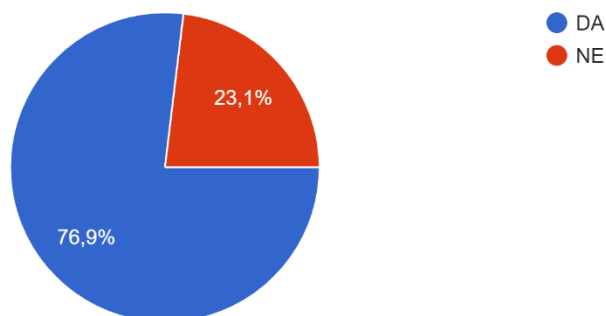
Grafikon 15. Mišljenje ispitanika koji su to poljoprivredni proizvodi koje RH nepotrebno najviše uvozi

Može se zaključiti kako potrošači u najvećem postotku od 30,8 % smatraju da Republika Hrvatska nepotrebno uvozi meso i proizvode životinjskog podrijetla, odmah nakon toga je šećer i žitarice sa 29,1 %. Činjenica je kako je animalna proizvodnja u padu, a uzrok toga jest upravo uvođenje velikih količina mesa i mesnih prerađevina iz zemalja koje nisu iz EU pa tako jedan od najvećih uvoznika u Republiku Hrvatsku je Brazil, što uvelike otežava prodaju domaćeg mesa koje je izuzetne kvalitete. Ostalih 18,8 % ispitanika smatraju kako se uvozi nepotrebno voće i povrće, dok 12,8 % smatra da se ono odnosi na mlijeko, mliječne proizvode, jaja i med dok najmanji postotak od 8,5 % čine ispitanici koji smatraju kako Republika Hrvatska nepotrebno uvozi pića, alkohol, čajeve i čokolade.

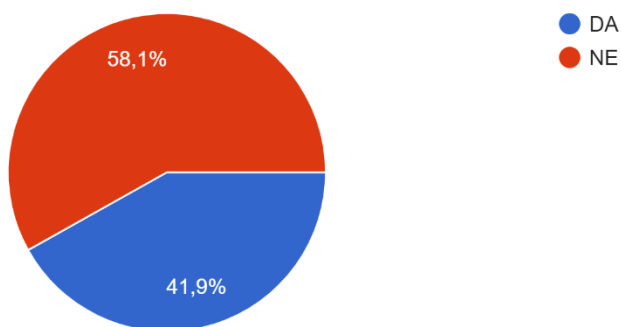
Grafikon 16. Stavovi ispitanika o količini uvoza Republike Hrvatske prema području

Analizom dobivenih rezultata može se zaključiti kako 70,9 % ispitanika smatra da Republika Hrvatska najviše uvozi prehrambene proizvode iz zemalja EU, što nije iznenađujuće s obzirom na slobodnu trgovinu i otvaranjem tržišta prilikom ulaska Republike Hrvatske u EU. Njih svega 29,1 % smatra kako Republika Hrvatska uvozi više prehrambenih proizvoda izvan EU.

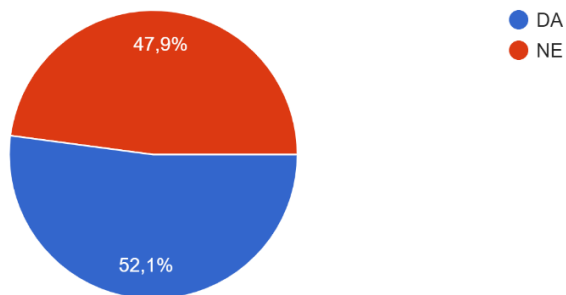
Grafikon 17. Mišljenje ispitanika je li hrana iz uvoza slabije kvalitete u odnosu na domaću proizvodnju

Može se zaključiti kako je 76,9 % ispitanika mišljenja da je hrana koja dolazi iz uvoza u velikom slučaju slabije kvalitete u odnosu na onu domaće proizvodnje, dok njih 23,1 % smatra kako hrana koja dolazi iz uvoza najčešće nije lošije kvalitete u odnosu na onu domaće proizvodnje.

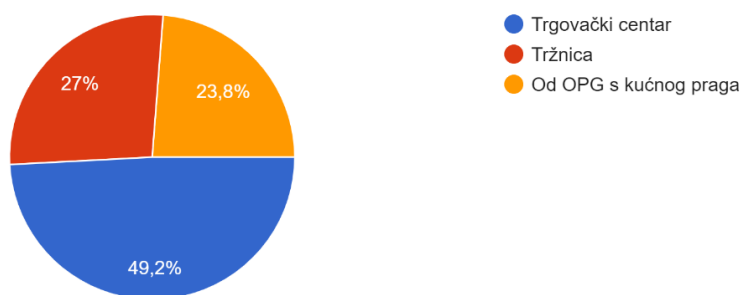
Grafikon 18. Stavovi ispitanika o kontroli poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz EU

Zaštita potrošača je jedna od najbitnijih stvari koje provodi EU pa tako i Republika Hrvatska ulaže velike napore u što temeljitiju kontrolu za proizvode koji se koriste u prehrani ljudi i životinja kao što je objašnjeno prethodno u radu. Analizom se može zaključiti kako čak njih 58,1 % smatra kako proizvodi koji su uvezeni iz EU podliježu velikim kontrolama prilikom ulaska u Republiku Hrvatsku dok njih 41,9 % smatra suprotno.

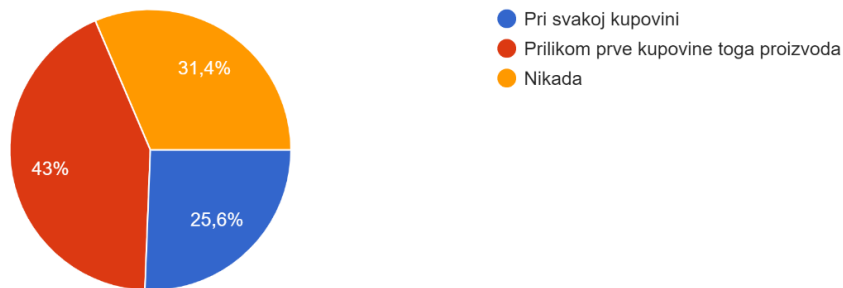
Grafikon 19. Stavovi ispitanika o poljoprivredno prehrambenim proizvodima koji su proizvedeni u zemljama EU

Provođenjem analize može se zaključiti kako 52,1 % ispitanika smatra kako su proizvodi koji dolaze iz EU bolje kvalitete u odnosu na one koji dolaze izvan EU. Rezultat ovakvog mišljenja može biti povjerenje u cjelokupno tržište EU koje je iznimno veliko i vrlo dobro kontrolirano pa na takav način stvaraju bolju percepciju u očima potrošača.

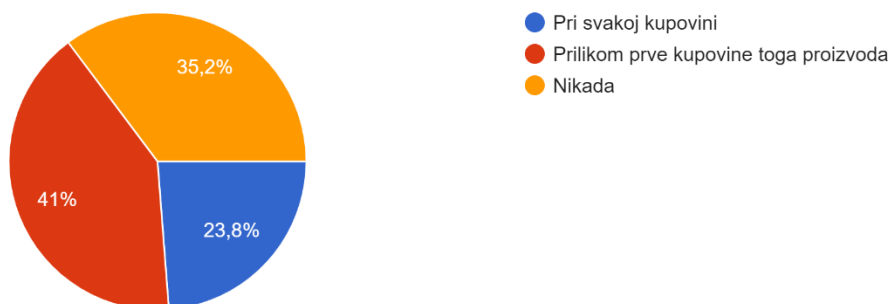
Grafikon 20. Stavovi ispitanika gdje najčešće kupuju poljoprivredno prehrambene proizvode

Možemo zaključiti kako se ispitanici izjašnjavaju u najvećem postotku kako svoje prehrambene proizvode kupuju u trgovačkim centrima njih čak 49,2 %, a upravo takav postotak može opravdati struktura društva u potrošačkom smislu i ubrzanom načinu života jer kupovinom osnovne košarice najčešće idemo u trgovine široke potrošnje, također tržnice se održavaju radnim danom u jutarnjim satima te osobe koje su zaposlene nisu u mogućnosti kupovati eventualno vikendom. Tržnicu kao najčešće mjesto kupovine navodi 27 % ispitanika dok direktno od OPG-ova kupuje svega 23,8 % ispitanika.

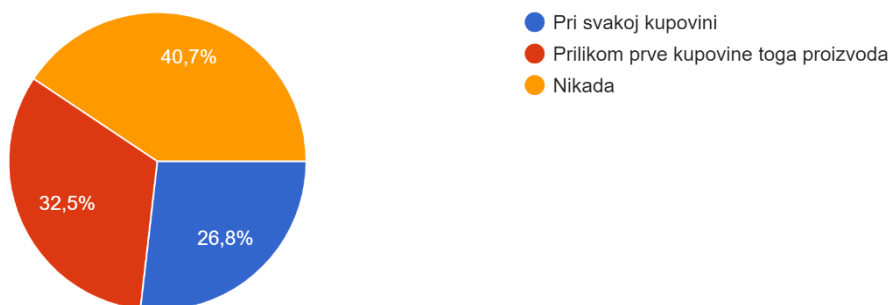
Grafikon 21. Stavovi ispitanika o učestalosti obraćanja pažnje na podrijetlo hrane pri kupovini

Važno je znati odakle dolazi hrana koja se konzumira kako bi se mogla razlučiti kvaliteta samih proizvoda koji se kupuju te imati određenu sigurnost u prehrani. Upravo iz toga razloga čak 43 % ispitanika prilikom prve kupnje određenog proizvoda pregledava podrijetlo, dok 25,6 % pri svakoj kupovini pogleda podrijetlo proizvoda što je odlično jer smo svjesni važnosti sigurnosti hrane. Ispitanici su također mišljenja da nikada ne pregledavaju podrijetlo proizvoda, njih čak 31,4 %, a rezultat ovakvog mišljenja može biti obraćanje pažnje na izgled i cijenu proizvoda.

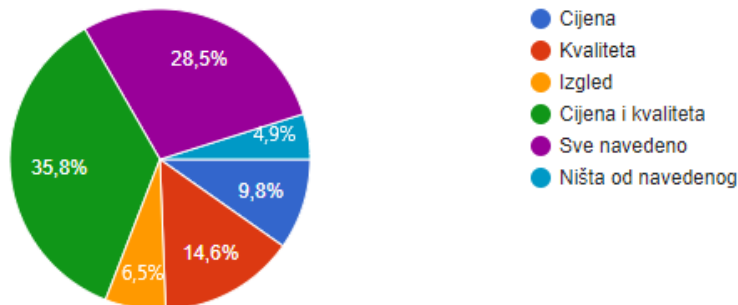
Grafikon 22. Stavovi ispitanika o provjeravanju deklaracija proizvoda

Deklaracija je sastavni dio svakog proizvoda koji sadrži sve informacije o samom proizvodu, može se reći kako deklaracija u poljoprivredno prehrambenoj industriji ima ogroman značaj. Provjeravanje deklaracije proizvoda pri svakoj kupnji čini čak 23,8 % ispitanika, a njih 41 % najčešće pregledava deklaraciju prilikom prve kupovine toga proizvoda. Također, njih 35,2 % uopće ne provjerava deklaraciju proizvoda, a razlog tomu je naveden u prethodnom grafikonu.

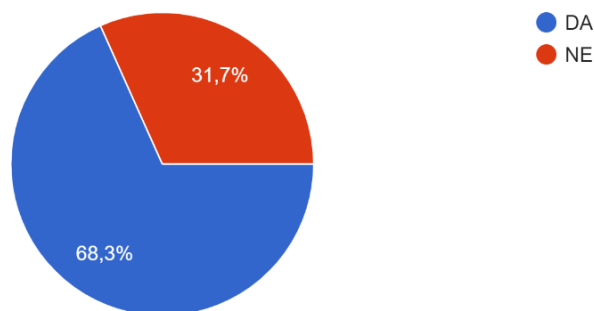
Grafikon 23. Stavovi ispitanika koliko često provjeravaju oznake na proizvodima

Navedene oznake proizvođaču osiguravaju ugled i prepoznatljivost na tržištu od drugih proizvoda i čini ga originalnijim te garantira kvalitetu i podrijetlo. Ispitanici su na ovo pitanje dali zanimljiv odgovor, a to je da čak njih 40,7 % nikada ne provjerava oznake koje su navedene na proizvodu, razlog tome može biti nedovoljna educiranost u prepoznavanju samih oznaka i njihovog značenja. Također, 32,5 % ispitanika provjerava oznake prilikom prve kupovine proizvoda, dok njih 26,8 % uvijek provjerava oznake kvalitete, izvornosti i podrijetla.

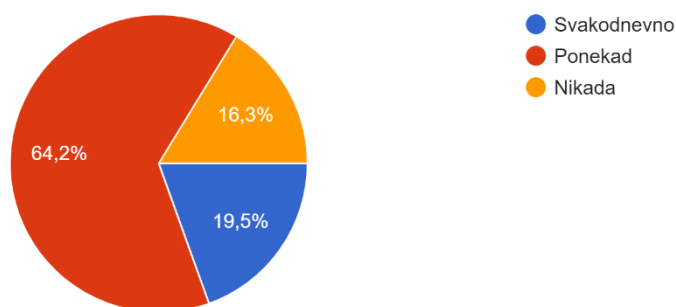
Grafikon 24. Stavovi ispitanika što im je presudno kod odabira proizvoda

Grafikon 24. prikazuje koja od ponuđenih stavki je presudna kod odabira proizvoda od strane ispitanika pa tako njih 35,8 % navodi kako im je najbitnije kupiti proizvod jednog omjera cijene i kvalitete što je savršena situacija prilikom kupnje na tržištu roba i usluga, njih 28 % navodi kako im je sve navedeno bitno pri donošenju odluke kupnje dok 14,6 % izričito gleda kvalitetu samog proizvoda. Također, 9,8 % ispitanika smatra cijenu kao presudan čimbenik za donošenje odluke pri kupnji, a njih 6,5 % smatra kako izgled proizvoda pridonosi njihovoj odluci o kupnji.

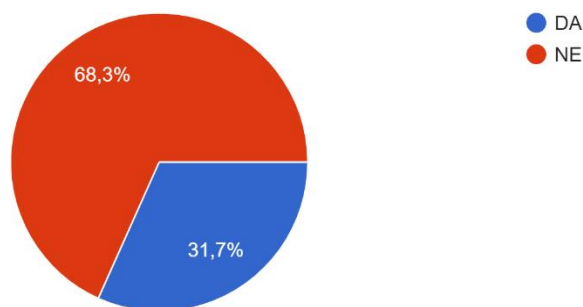
Grafikon 25. Stavovi ispitanika je li cijena domaćih proizvoda viša u odnosu na proizvode iz uvoza

Može se zaključiti kako 68,3 % ispitanika smatra kako je cijena domaćih proizvoda na tržištu viša u odnosu na one iz uvoza, dok ostatak smatra suprotno. Razlog više cijene domaćih proizvoda jesu visoki troškovi proizvodnje, troškovi skladištenja, pakiranja i svega ostaloga što dodatno opterećuje poljoprivrednike.

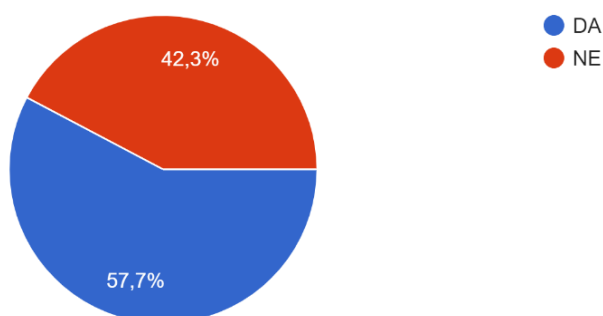
Grafikon 26. Stavovi ispitanika o učestalosti kupnje poljoprivredno prehrambenih proizvoda iz zemalja koje nisu članice EU

Analizom odgovora dolazi se do zaključka kako njih 64,2 % ispitanih ponekad kupuje proizvode koji nisu iz zemalja članica EU dok ih svakodnevno kupuje 16,3 % ispitanika. Ono što je zanimljivo jest da 19,5 % gotovo nikada ne kupuje poljoprivredno prehrambene proizvode iz uvoza trećih zemalja.

Grafikon 27. Stavovi ispitanika o kupnji poljoprivredno prehrambenog proizvoda koji je isključivo van EU

Dobiveni odgovori ispitanika postoji li proizvod kojega isključivo kupuju iz zemalja koje su izvan EU jest takav da njih 68,3 % navodi kako ne kupuju takve proizvode, dok njih 31,7 % navodi kako kupuju prehrambene proizvode, a na pitanje koji su to proizvodi najčešće navode da su to banane sa 15,5 %, govedinu navodi 9,5 %, mliječne proizvode navodi njih 5,6 %, lignje navodi njih 4,4 % dok se ostali dio odgovora odnosi najčešće na jaja, med, kavu, čokoladu i slično.

Grafikon 28. Stavovi ispitanika bi li prije kupili proizvod koji je proizveden van EU uz provedene veće kontrole i veću cijenu u usporedbi s istim proizvodom iz zemlje EU

Završno pitanje ankete zaključeno je sa kontrolom hrane pa tako njih 57,7 % smatra da bi kupilo proizvod koji nije iz EU, ali kao takav podliježe većim kontrolama bez obzira na veću cijenu dok ostatak smatra kako svejedno ne bi kupilo takav proizvod. Zanimljivo je kako preko 50 % ispitanika odgovara pozitivno na ovo pitanje što nam ukazuje koliko je zapravo bitno voditi računa o sigurnosti hrane i njenoj ispravnosti.

5. RASPRAVA

Provedba ankete za konačni rezultat imala je utvrđivanje i analizu podataka odnosno mišljenja ispitanika vezanih za uvoz poljoprivredno prehrambenih proizvoda u Republiku Hrvatsku, njihovu konzumaciju, sigurnost i ocjenu kvalitete istih. Također, kroz samo istraživanje i pisanje ovog diplomskog rada bolje smo upoznati s pojmom uvoza i kontrole hrane. Dobivena saznanja bila su očekivana iz razloga što potrošači najviše žele postići najbolji omjer cijene i kvalitete te tada govorimo o savršenoj kupnji. Ipak, ako moraju birati između cijene i kvalitete većina ih izabire kvalitetu pa tek onda cijenu kao ključni faktor prilikom donošenja odluke o kupnji. Cilj ankete bio je utvrditi stvarnu percepciju kupaca na tržištu poljoprivredno prehrambenih proizvoda, raznolike karakteristike proizvoda i njihova raznovrsnost razlikuju se od potrošača do potrošača iz tog razloga važno je odrediti kriterije.

U istraživanju Tolušić Z. i Deže J. (2001.) 28,71 % ispitanika pitalo se o podrijetlu proizvoda, a to se odnosi na nezadovoljstvo pakiranjem hrane zajedno s proizvodima. Na pitanje imaju li prednost pri kupnji jeftinijih proizvoda, 57,43 % ispitanika odgovorilo je da cijena nije ključni čimbenik koji ih sprječava u kupnji ako željeni proizvod zadovoljava standardnu kvalitetu. Cijenu proizvoda kao glavni kriterij pri odabiru proizvoda odabire 17,82 % kupaca, a 24,75 % traži proizvode koji zadovoljavaju pojedinačne kriterije na kojima inzistiraju bez obzira na cijenu. Profiliranje tržišta kupaca ogleda se u tome da kupci (76,24 %) traže određene proizvode određenog proizvođača, što ukazuje na lojalnost kupaca proizvođačima koji su ispunili njihova očekivanja.

Lokacija proizvođača nije važna ispitanicima (77 %), što znači da ne biraju proizvode sa specifičnih lokacija proizvođača, samo 15,84 % traži točnu lokaciju proizvođača, a 7,16 % su kupci koji traže točnu stranicu. Proizvođači traže svaki proizvod koji žele kupiti. Mišljenje ispitanika o domaćoj poljoprivredno-prehrambenoj djelatnosti u odnosu na inozemnu je da su proizvodi domaćih proizvođača lošije kvalitete (59,40 %). 15,84 % preferira domaće proizvode, dok 10,89 % kupaca kupuje samo strane proizvode. Zapažanje da nema razlike u kvaliteti domaćih i stranih proizvoda dijeli 1,98 % kupaca. Protiv lošeg pakiranja i reklamiranja domaćih proizvoda izjasnilo se 11,88 % ispitanika.

Autorica Palić P. (2021.) navodi kako je analizom izvoza i uvoza proizvoda prehrambene industrije od 2010. do 2020. godine može se primijetiti da je obujam vanjskotrgovinske razmjene prehrambene industrije povećan, pri čemu je povećanje izvoza veće od pada uvoza.

Izvoz prehrambene industrije od 2010. do 2020. godine povećan je za 112,7 %, a uvoz za 105,9 %. Brži rast izvoza od rasta uvoza doveo je do blagog poboljšanja vanjskotrgovinske bilance i posljedično veće pokrivenosti uvoza izvozom prehrambene industrije. Pokrivenost uvoza izvozom industrijskih proizvoda iznosila je 57,5 % u 2011. godini, dok je 2010. iznosio 55,7 %.

Prema preliminarnim podacima Državnog zavoda za statistiku, u razdoblju od prosinca do svibnja 2020. u robnoj razmjeni poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda Republike Hrvatske s inozemstvom ostvaren je manjak od 454,0 milijuna eura, što je smanjenje od 14,0 milijuna eura. U usporedbi s istim razdobljem prošle godine 6 % ili 77,6 milijuna eura. U travnju i svibnju 2020. vanjskotrgovinski deficit smanjen je za 42,4 % ili 113,5 milijuna eura u odnosu na isto razdoblje prošle godine.

U razdoblju od siječnja do svibnja 2020. godine vrijednost izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iznosila je 875,9 milijuna eura, dok je vrijednost uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda bila 1,3 milijarde eura. Pokrivenost uvoza izvozom poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iznosi 65,86 %, što je za 3 postotna boda više u odnosu na isto razdoblje prošle godine.

Vlastitim istraživanjem i obradom podataka može se zaključiti kako čak 60 % ispitanika smatra kako Republika Hrvatska uvelike ovisi o uvozu poljoprivredno prehrambenih proizvoda, dok njih svega 40 % smatra kako to nije tako. Analizom dobivenih rezultata možemo zaključiti kako 70,9 % ispitanika smatra da Republika Hrvatska najviše uvozi prehrambene proizvode iz zemalja EU. Može se zaključiti kako je 76,9 % ispitanika mišljenja da je hrana koja dolazi iz uvoza u velikom slučaju slabije kvalitete u odnosu na onu domaće proizvodnje. Provođenjem analize može se zaključiti kako 52,1 % ispitanika smatra kako su proizvodi koji dolaze iz EU bolje kvalitete u odnosu na one koji dolaze izvan EU. Upravo iz toga razloga čak 43 % ispitanika prilikom prve kupnje određenog proizvoda pregledava podrijetlo, dok 25,6 % pri svakoj kupovini pogleda podrijetlo proizvoda što je odlično jer smo svjesni važnosti sigurnosti hrane te ishod ove izjave može biti povjerenje u cijelo EU tržište koje je izuzetno veliko i vrlo dobro kontrolirano, pa na taj način stvara bolju percepciju u očima potrošača. Može se zaključiti kako 68,3 % ispitanika smatra kako je cijena domaćih proizvoda na tržištu viša u odnosu na one iz uvoza, dok ostatak smatra suprotno.

6. ZAKLJUČAK

Uvoz hrane predstavlja razmjenu robe, uključujući i poljoprivredno-prehrambene proizvode, iz inozemstva u Republiku Hrvatsku. Robno-novčana razmjena podrazumijeva količinu kupljene robe koju je potrebno isporučiti kako bi se dobilo dovoljno za primiti svotu novca.

Prilikom uvoza hrane postoje određena ograničenja koja su u pravilu regulirana zakonskom regulativom, ovisno o tome uvoze li fizičke osobe gotovu hranu ili tvrtke koje to čine. Zatim prerađuju ili uvoze poluproizvode. Pravilnici i propisi o hrani, informiranje potrošača o hrani i zakoni o uvozu hrane iz trećih zemalja Europske unije propisani su zakonom. Može se reći da je zbog nedovoljne proizvodnje u području poljoprivredno prehrambenih proizvoda, Republika Hrvatska ovisna o uvozu hrane gdje je nema dovoljno.

Anketni upitnik pod nazivom "Uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz zemalja izvan Europske unije" izrađen je za potrebe istraživanja čiji su konačni rezultati koristili za analizu u ovom diplomskom radu. Anketa sadrži pitanja o hrani i njezinoj konzumaciji od strane krajnjih potrošača. Anketom su analizirani podatci o korištenju uvozne i domaće hrane te kupovne navike potrošača.

Kao što je već spomenuto, u anketi je sudjelovalo 125 osoba, od čega 37,1 % žena, a ostalih 62,9 % muškaraca. Važno je znati odakle dolazi hrana koju jedemo kako bi smo mogli razlikovati kvalitetu proizvoda koje kupujemo i kako bismo imali određenu sigurnost hrane.

Potrošači posebno podržavaju institucije koje kontroliraju kvalitetu hrane. Istraživanje je otkrilo ključna mišljenja i preporuke proizvođačima hrane da budu dinamičniji i kreativniji u proizvodnji i prodaji svojih proizvoda. Mišljenja potrošača važan su čimbenik u određivanju potreba i očekivanja. Jedino se tako može smanjiti nesklad između percipiranog i očekivanog. Potrebno je proizvodnju preusmjeriti na same korisnike, jer se na takav način stvaraju dugoročne konkurentske prednosti u odnosu na tržište na kojemu se može pronaći jako puno uvoznih prehrambenih proizvoda te na taj način omogućiti uspješnije upravljanje i poslovanje poljoprivrednim gospodarstvima.

7. LITERATURA

1. Andrijanić, I. (2009.) Poslovanje u vanjskoj trgovini. Zagreb: Ekonomski fakultet Zagreb
2. Božić, M., Kolega, A., (2001.) Hrvatsko poljodjelsko tržište. Zagreb: Tržništvo
3. Grahovac, P. (2005.) Ekonomika poljoprivrede. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu
4. Matić, B. (2016). Poslovanje u vanjskoj trgovini, Zagreb: Ekonomski fakultet u Zagrebu
5. Turčić Z. (2015) Hrvatsko gospodarstvo u vanjskotrgovinskoj razmjeni, Poslovna izvrsnost, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet Zagreb
6. Tolušić Z., Deže J. (2001.): Tržišna orijentacija poljoprivrednih i prehrambenih proizvođača, Ekonomski pregled, 52 (5-6) 634-644
7. Zmaić, K. (2008.) Osnove agroekonomike. Osijek: Poljoprivredni fakultet u Osijeku
8. Zmaić, K., Sudarić, T., Tolić, S. (2011). Održivost i diverzifikacija ruralne ekonomije. Agricultural Economics and Rural Sociology.
9. Državni zavod za statistiku, Robna razmjena republike hrvatske s inozemstvom, https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10197?fbclid=IwAR0WhN7ecjVZjD7bjZgfWhj0_wcXwoDnA-xKbkc42TFjJcye24VrXdmVvu0 (Pristupljeno: 26.7.2022.)
10. Extra-EU trgovina poljoprivrednim proizvodima: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained> (Pristupljeno: 25.8.2022.)
11. Gospodarski list, Raste uvoz poljoprivredno prehrambenih proizvoda : <https://gospodarski.hr/vijesti/raste-uvoz-poljoprivrednih-i-prehrambenih-proizvoda/> (Pristupljeno: 10.8.2022.)
12. Gospodarski list , Koliko Hrvatska ovisi o uvozu hrane?: <https://gospodarski.hr/rubrike/agroekonomika/koliko-hrvatska-ovisi-o-uvozu-hrane/> (Pristupljeno: 10.8.2022.)
13. Izvoz.gov.hr: <https://izvoz.gov.hr/o-hrvatskom-izvozu/9> (Pristupljeno: 29.7.2022.)
14. Ministarstvo poljoprivrede, Uprava za veterinarstvo i sigurnost hrane: <http://www.veterinarstvo.hr/default.aspx?id=1181> (Pristupljeno: 28.7.2022.)
15. Ministarstvo poljoprivrede, Regionalni i ruralni razvoj, Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. – 2027. : <https://ruralnirazvoj.hr/strateski-plan-zajednicke-poljoprivredne-politike-republike-hrvatske-2023-2027/> (Pristupljeno: 10.7.2022.)

16. Nacionalni program zaštite potrošača za razdoblje od 2021. do 2024. godine, NN 29/2021: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_03_29_620.html
17. Palić P. (2021), Sektorske analize, broj 86, 10 ISSN: 1848-8986, Ekonomski institut, Zagreb:
<https://repositorij.eizg.hr/islandora/object/eizg:350/datastream/FILE0/download>.
(Pristupljeno: 13.8.2022.)
18. Središnji portal za potrošače, Hrana i potrošači: <https://www.szp.hr/sve-potrosacke-teme-na-jednom-mjestu/hrana-i-potrosaci/73> (Pristupljeno: 16.8.2022.)
19. Zakon o službenim kontrolama i drugim službenim aktivnostima koje se provode sukladno propisima o hrani (NN 52/21):
https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_05_52_1050.html (Pristupljeno: 16.8.2022.)

8. SAŽETAK

Republika Hrvatska ovisna je o uvozu hrane zbog nedovoljne proizvodnje na području poljoprivredno prehrambenih proizvoda u kojima ona nije samodostatna. Pokrivenost uvoza s izvozom za Republiku Hrvatsku u vanjskotrgovinskoj razmjeni najčešće je u deficitu. Poljoprivreda kao gospodarska djelatnost jedna je od najosjetljivijih jer osigurava prehranu stanovništva i možemo reći kako je ona najznačajniji sektor u gospodarstvu. S obzirom da je Republika Hrvatska, pa tako i njena poljoprivreda, iznimno osjetljiva na promjene tržišta najčešće se nalazi pod zaštitom države, koje uvelike utječu na proizvodnju i na dobit samih proizvođača poljoprivredno prehrambenih proizvoda. Cilj provođenja istraživanja jest saznati stavove potrošača o uvozu hrane i poljoprivrednih proizvoda, kontroli i ukupnoj potrošnji. Državni zavod za statistiku navodi kako je u prvom kvartalu 2022. pokrivenost izvoza sa uvozom u 2021. iznosila 67,4 %. U anketi je sudjelovalo 125 osoba, od čega 37,1 % žena, a ostalih 62,9 % muškaraca. Važno je znati odakle dolazi hrana koja se jede kako bi se mogla razlikovati kvaliteta proizvoda koji se kupuju i kako bi se imala određena sigurnost hrane. Zato 43 % ispitanika provjerava podrijetlo određenog proizvoda prilikom prve kupnje, dok 25,6 % provjerava podrijetlo proizvoda svakih kupnji, što je odlično jer se prepoznaje važnost sigurnosti hrane. Ishod ove izjave može biti povjerenje u cijelo EU tržište koje je izuzetno veliko i vrlo dobro kontrolirano, pa na taj način stvara bolju percepciju u očima potrošača.

9. SUMMARY

The Republic of Croatia is dependent on food import due to insufficient production in the field of agricultural food products in which it is not self-sufficient. The coverage of imports with exports to the Republic of Croatia in foreign trade mostly in deficit. Agriculture as an economic activity is one of the most sensitive because it provides population nutrition and it could be said that it is the most important sector in the economy. Since the Republic of Croatia, including its agriculture, is extremely sensitive to market changes, it is most often protected by the state, which greatly affects the production and profit of producers of agricultural food products themselves. The aim of the research is to find out consumers' views about the import of food and agricultural products, control and total consumption. The Croatian Bureau of Statistics States that in the first quarter of 2022, export-to-import coverage in 2021 was 67.4 %. 125 persons participated in the survey, out of which 37.1 % were women and 62.9 % were men. It is important to know where the food that is eaten comes from so that the quality of the products that are bought can be distinguished and to have certain food safety. That is why 43 % of respondents check the origin of a particular product at the time of first purchases, while 25.6 % check the origin of the product every purchase, which is great because the importance of food safety is being recognised. The outcome of this statement can be trust in the whole EU market, which is extremely large and very well controlled, thus creating a better perception in the eyes of consumers.

10. PRILOG

ANKETA: Uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz zemalja izvan EU

Posljednjih par godina, od pojave pandemije Covid-19 pa sve do nedavnog izbijanja rata u Ukrajini, razvila se snažna rasprava o tome da je Hrvatska ovisna o uvozu hrane i da je korona kriza podigla svijest o potrebi proizvodnje hrane za vlastite potrebe te dodatno osvijestila želju potrošača da više konzumiraju domaće proizvode. Slijedom toga, cilj anketnog upitnika bio je istražiti stavove, mišljenja i znanja ispitanika o uvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz zemalja izvan EU.

Prvi dio pitanja: osnovni podaci ispitanika- dob, spol (Ž,M), prebivalište (selo, grad), stupanj obrazovanja (osnovna škola, srednja škola, preddiplomski studij - viša stručna sprema, preddiplomski i diplomski studij - visoka stručna sprema, poslijediplomski specijalistički studij, poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij, ostalo), radni status (učenik/student, zaposlen, nezaposlen, umirovljenik)

Drugi dio pitanja: Mišljenja i znanja ispitanika o uvozu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz zemalja izvan EU

1. Smatrate li da RH ovisi o uvozu polj.-preh. proizvoda?

DA/NE

2. Po vašem mišljenju, koji su to poljoprivredni proizvodi koje RH nepotrebno najviše uvozi?_____

3. Smatrate li da RH uvozi više proizvoda iz zemalja EU ili izvan EU?

DA/NE

4. Smatrate li da je hrana iz uvoza slabije kvalitete u odnosu na onu domaće proizvodnje?

DA/NE

5. Smatrate li da poljoprivredno-prehrambeni proizvodi iz EU podliježu većim kontrolama prilikom ulaska u RH u odnosu na ostale zemlje koje nisu članice EU?

DA/NE

6. Vezano za prethodno pitanje, mislite li da su poljoprivredni i prehrambeni proizvodi proizvedeni u zemljama EU bolje kvalitete u odnosu na proizvode koji su proizvedeni u zemljama izvan EU?

DA/NE

Treći dio: stavovi i ponašanja prilikom kupovine poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

1. Gdje najčešće kupujete polj.-prehrambene proizvode?

Trgovački centar / Tržnica / Od OPG s kućnog praga

2. Koliko često obraćate pažnju na podrijetlo hrane pri kupovini?

Pri svakoj kupovini / Prilikom prve kupovine toga proizvoda / Nikada

3. Koliko često provjeravate deklaraciju proizvoda?

Pri svakoj kupovini / Prilikom prve kupovine toga proizvoda / Nikada

4. Koliko često provjeravate oznake izvornosti, kvalitete, podrijetla?

Pri svakoj kupovini / Prilikom prve kupovine toga proizvoda / Nikada

5. Što Vam je presudno kod odabira proizvoda?

Cijena / Kvaliteta / Izgleda / Cijena i kvaliteta / Sve navedeno / Ništa od navedenoga

6. Smatrate li da je cijena domaćih proizvoda na tržištu viša u odnosu na proizvode iz uvoza?

DA /NE - Ako da, da li vam je to opravdano i zašto? _____

7. Koliko često kupujete polj.-preh. proizvode iz zemalja koje nisu članice EU?

Svakodnevno / Ponekad / Nikada

8. Postoji li polj.-preh. proizvod koji isključivo kupujete iz zemlje koje nije u EU?

DA/NE - Ako da o kojemu je proizvodu riječ? _____

9. Koji su to najčešće proizvodi? _____

10. Da proizvod proizveden iz zemlje koja nije u EU podliježe većim kontrolama u usporedbi s istim proizvodom iz zemlje EU, a cijena mu je nešto veća, da li bi ste ga kupili?

DA/NE- Ako ne, zašto? _____

11. POPIS GRAFIKONA

	Str.
Grafikon 1. Vanjskotrgovinska razmjena Europske unije poljoprivrednim proizvodima 2002.-2021. milijardama €	18
Grafikon 2. Vrijednost, težina i prosječna cijena EU trgovine poljoprivrednim proizvodima, 2002. – 2021	19
Grafikon 3. Trgovina poljoprivrednim proizvodima u EU-u prema kategoriji, 2021.	19
Grafikon 4. Trgovina proizvodima životinjskog podrijetla u EU-u, 2002. – 2021.	20
Grafikon 5. Trgovina biljnim proizvodima u EU-u, 2002.-2021. (milijarde €)	21
Grafikon 6. Trgovina uljima i mastima u EU-u, 2002.-2021. (milijarde €)	22
Grafikon 7. Trgovina hranom u EU-u, 2002.-2021. (milijarde €)	22
Grafikon 8. Izvoz i uvoz poljoprivrednih proizvoda u EU po glavnom partneru, 2021.	23
Grafikon 9. Spol ispitanika	32
Grafikon 10. Dobna struktura ispitanika	32
Grafikon 11. Struktura ispitanika prema prebivalištu	33
Grafikon 12. Obrazovna struktura ispitanika	33
Grafikon 13. Trenutni socijalni status ispitanika	34
Grafikon 14. Stavovi o ovisnosti Republike Hrvatske o uvozu poljoprivredno prehrambenih proizvoda	34
Grafikon 15. Mišljenje ispitanika koji su to poljoprivredni proizvodi koje RH nepotrebno najviše uvozi	35
Grafikon 16. Stavovi ispitanika o količini uvoza Republike Hrvatske prema području	35
Grafikon 17. Stavovi ispitanika o slabijoj kvaliteti hrane iz uvoza u odnosu na onu domaće proizvodnje	36
Grafikon 18. Stavovi ispitanika o kontroli poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz EU	36
Grafikon 19. Stavovi ispitanika o poljoprivredno-prehrambenim proizvodima koji su proizvedeni u zemljama EU	37
Grafikon 20. Stavovi ispitanika gdje najčešće kupuju poljoprivredno-prehrambene proizvode	37
Grafikon 21. Stavovi ispitanika koliko često obraćaju pažnju na podrijetlo hrane pri kupovini	38
Grafikon 22. Stavovi ispitanika o provjeravanju deklaracije proizvoda	38
Grafikon 23. Stavovi ispitanika koliko često provjeravaju oznake na proizvodima	39
Grafikon 24. Stavovi ispitanika što im je presudno kod odabira proizvoda	39
Grafikon 25. Stavovi ispitanika je li cijena domaćih proizvoda viša u odnosu na proizvode iz uvoza	40
Grafikon 26. Stavovi ispitanika o učestalosti kupnje poljoprivredno prehrambenih proizvoda iz zemalja koje nisu članice EU	40
Grafikon 27. Stavovi ispitanika o kupnji poljoprivredno prehrambenog proizvoda koji je isključivo van EU	41
Grafikon 28. Stavovi ispitanika bili prije kupili proizvod proizveden van EU uz provedene veće kontrole i veću cijenu u usporedbi s istim proizvodom iz zemlje EU	41

12.POPIS SLIKA

	Str.
Slika 1. Robna razmjena s inozemstvom 2020./2021.	7
Slika 2. Strateški plan Republike Hrvatske u okviru ZPP-a za razdoblje 2023. – 2027.	11
Slika 3. Raspodjela ukupne alokacije sredstava prema strateškom planu za 2023.2027.	12
Slika 4. Oznaka izvornosti, zemljopisnog podrijetla i zajamčenog tradicionalnog specijaliteta	28

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Sveučilišni diplomski studij, smjer Agroekonomika

Diplomski rad

Uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz zemalja izvan Europske unije

Noah Sekereš

Sažetak: Republika Hrvatska ovisna je o uvozu hrane zbog nedovoljne proizvodnje na području poljoprivredno prehrambenih proizvoda u kojima ona nije samodostatna. Pokrivenost uvoza s izvozom za Republiku Hrvatsku u vanjskotrgovinskoj razmjeni najčešće je u deficitu. Poljoprivreda kao gospodarska djelatnost jedna je od najosjetljivijih jer osigurava prehranu stanovništva i možemo reći kako je ona najznačajniji sektor u gospodarstvu. S obzirom da je Republika Hrvatska, pa tako i njena poljoprivreda, iznimno osjetljiva na promjene tržišta najčešće se nalazi pod zaštitom države, koje uvelike utječu na proizvodnju i na dobit samih proizvođača poljoprivredno prehrambenih proizvoda. Cilj provođenja istraživanja jest saznati stavove potrošača o uvozu hrane i poljoprivrednih proizvoda, kontroli i ukupnoj potrošnji. Državni zavod za statistiku navodi kako je u prvom kvartalu 2022. pokrivenost izvoza sa uvozom u 2021. iznosila 67,4 %. U anketi je sudjelovalo 125 osoba, od čega 37,1 % žena, a ostalih 62,9 % muškaraca. Važno je znati odakle dolazi hrana koja se jede kako bi se mogla razlikovati kvaliteta proizvoda koji se kupuju i kako bi se imala određena sigurnost hrane. Zato 43 % ispitanika provjerava podrijetlo određenog proizvoda prilikom prve kupnje, dok 25,6 % provjerava podrijetlo proizvoda svakih kupnji, što je odlično jer se prepoznaje važnost sigurnosti hrane. Ishod ove izjave može biti povjerenje u cijelo EU tržište koje je izuzetno veliko i vrlo dobro kontrolirano, pa na taj način stvara bolju percepciju u očima potrošača.

Rad je izrađen pri: Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Mentor: prof.dr.sc. Tihana Sudarić

Broj stranica: 52

Broj grafikona i slika: 28

Broj tablica: 4

Broj literaturnih navoda: 19

Broj priloga: 1

Jezik izvornika: hrvatski

Ključne riječi: poljoprivredno-prehrambeni proizvodi, uvoz, Europska unija, tržište, potrošači, hrana

Datum obrane:

Stručno povjerenstvo za obranu:

1. Prof.dr.sc.Ružica Lončarić, predsjednik
2. Prof.dr.sc. Tihana Sudarić, mentor
3. Doc.dr.sc.David Kranjac, član

Rad je pohranjen u: Knjižnica Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek, Vladimira Preloga 1

BASIC DOCUMENTATION CARD

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek
University Graduate Studies, Agroecconomics**

Graduate thesis

Import of agri-food products originating from non-EU countries

Noah Sekereš

Abstract: The Republic of Croatia is dependent on food import due to insufficient production in the field of agricultural food products in which it is not self-sufficient. The coverage of imports with exports to the Republic of Croatia in foreign trade mostly in deficit. Agriculture as an economic activity is one of the most sensitive because it provides population nutrition and it could be said that it is the most important sector in the economy. Since the Republic of Croatia, including its agriculture, is extremely sensitive to market changes, it is most often protected by the state, which greatly affects the production and profit of producers of agricultural food products themselves. The aim of the research is to find out consumers' views about the import of food and agricultural products, control and total consumption. The Croatian Bureau of Statistics States that in the first quarter of 2022, export-to-import coverage in 2021 was 67.4 %. 125 persons participated in the survey, out of which 37.1 % were women and 62.9 % were men. It is important to know where the food that is eaten comes from so that the quality of the products that are bought can be distinguished and to have certain food safety. That is why 43 % of respondents check the origin of a particular product at the time of first purchases, while 25.6 % check the origin of the product every purchase, which is great because the importance of food safety is being recognised. The outcome of this statement can be trust in the whole EU market, which is extremely large and very well controlled, thus creating a better perception in the eyes of consumers.

Thesis performed at: Faculty od Agrobiotechnical Sciences Osijek

Mentor: Ph.D. Tihana Sudarić

Number of pages: 52

Number of figures: 28

Number of tables: 4

Number of references: 19

Number of appendices: 1

Original in: Croatian

Key words: : agricultural and food products, import, European Union, market, consumers, food

Thesis defended on date:

Reviewers:

1. Ph.D.Ružica Lončarić, Full Professor, president
2. Ph.D. Tihana Sudarić, Full Professor, mentor
3. Ph.D.David Kranjac, Assistant Professor, member

Thesis deposited at: Library, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek and in the digital repository of final and graduate thesis of Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek Vladimira Preloga 1